

Menighetsutvikling i Stavanger bispedømme

Utredning fra en arbeidsgruppe nedsatt av Stavanger bispedømmeråd.

April 2005

1	INNLEDNING	5
1.1	Bakgrunn for utredningen	5
1.2	Arbeidsgruppens mandat og sammensetning	5
1.3	Ulike menighetstyper	7
1.3.1	Menighetsbegrepet omfatter ulike menighetstyper	7
1.3.2	Soknemenighet	7
1.3.3	Områdemenighet	7
1.3.4	Modermenighet	8
1.3.5	Profilmenighet	8
1.3.6	Kategorialmenighet	8
1.3.7	Personmenighet	8
1.3.8	Nettverksmenighet	9
1.3.9	Valgmenighet	9
1.4	Avgrensinger	10
2	SAMFUNNET OG KIRKEN.....	11
2.1	Kontekst	11
2.1.1	Noen trekk ved det norske samfunn	11
2.1.2	Utfordringer for kirken	12
2.2	Kirken.....	13
2.2.1	Noen ord om kirkeforståelsen	13
2.2.1.1	Kirken er hellig og allmenn.....	13
2.2.1.2	Kirken er både usynlig og synlig.....	14
2.2.1.3	Kirken er én og universell	14
2.2.1.4	Nyere kirkeforståelse	15
2.3	Den norske kirkes oppbygning, organisasjon og styringsstruktur	15
2.3.1	Innledning.....	15
2.3.2	Den norske kirke som en folkekirke	15
2.3.3	Den norske kirkes organisasjon og struktur	15
2.3.4	Menigheten som juridisk person	16
2.3.5	Menighetens organer	16
2.3.6	Soknemenighetenes økonomiske fundament	17
2.3.6.1	Generelt	17
2.3.6.2	Kommunen	18
2.3.6.3	Menighetens innsamlede midler.....	18
2.3.6.4	Statlige tilskudd og den geistlige virksomheten.....	19
2.3.7	Prestetjeneste i menigheten	19
2.3.8	Kirkebygg	20
2.3.9	Medlemsskap.....	20
2.3.10	Biskopens tilsyn	20
2.3.11	Tilsetting.....	21
2.3.12	Ordninger	21
2.3.13	Kirkebøkføring og rapportering	21
3	EKSEMPLER PÅ NYE MENIGHETER I STAVANGER BISPEDØMME	21
3.1	Innledning.....	21
3.2	Områdemenigheter	21
3.2.1	Å være modermenighet for en områdemenighet.....	21
3.2.2	Områdemenigheter i Sandnes prosti	22
3.2.2.1	Menighetsdannelser med utgangspunkt i Høyland menighet	22
3.2.2.1.1	Kort historikk for Høyland prestegjeld og sokn.....	22

3.2.2.1.2	Figgjo menighet.....	22
3.2.2.1.3	Bogafjell menighet	23
3.2.2.1.4	Nytt prosjekt i Skaarlia.....	23
3.2.2.1.5	Høyland menighetsråds videre strategi	24
3.2.2.1.4	Forsøksordning for valg av menighetråd/sokneråd.....	24
3.2.2.1.5	Utfordringer videre for Høyland sokn.....	24
3.2.2.2	Nysatsning i Sola menighet.....	25
3.2.3	Områdemenigheter i Jæren prosti	26
3.2.3.1	Klepp stasjon menighet	26
3.2.3.2	Frøyland og Orstad kyrkjelyd	26
3.2.3.3	Bærland menighet	27
3.2.4	Områdemenigheter i Karmsund prosti	27
3.2.4.1	Skåredalen menighet	27
3.2.5	Områdemenigheter i Stavanger domprosti.....	28
3.2.5.1	Krosshaug menighet	28
3.3	Personmenigheter	28
3.4	Ungdomsmenigheter	29
3.5	Forsamlings- og Normisjonsmenigheter	29
3.6	Studentmenigheter og internasjonale menigheter	30
4	MODELLER FOR HVORDAN DE NYE MENIGHETENE KAN BLI EN DEL AV DEN NORSKE KIRKES STRUKTUR	30
4.1	Nye menigheter i møte med etablert struktur.....	30
4.2	Nye menigheter som soknemenigheter	31
4.3	Områdemenigheter: Formelle og strukturelle spørsmål.....	32
4.3.1	Et lite tilbakeblikk: Kapelldistrikter.....	32
4.3.2	Behovet for områdemenigheter.....	32
4.3.3	Formell organisering av områdemenighetene	32
4.3.4	Områdemenigheter som juridisk person.....	33
4.3.5	Områdemenighetens organer.....	34
4.3.6	Medlemsskap.....	34
4.3.7	Områdemenighetenes økonomiske fundament	35
4.3.8	Kirkebygg	36
4.3.9	Prestetjeneste	36
4.3.9.1	Generelt	36
4.3.9.2	Arbeidsgiveransvar.....	38
4.3.9.3	Tilsetting.....	38
4.3.9.4	Arbeidsområde	38
4.3.9.5	Arbeidsmåte	38
4.3.9.6	Arbeidsoppgaver	38
4.3.9.7	Tilsyn og fellesskap.....	39
4.3.10	Biskopens tilsyn	39
4.3.11	Tilsetting av medarbeidere i områdemenigheter	39
4.3.12	Kirkelige ordninger og liturgier	39
4.3.13	Kirkebokføring og rapportering	39
4.4	Andre menighetstyper knyttet til soknet	39
4.4.1	Flere menigheter i samme sokn eller kirkebygg	39
4.4.2	Soknet deles inn i flere områdemenigheter	40
4.4.3	Flere menigheter i samme kirkebygg	40
4.4.4	Profilmenigheter innen soknet	40
4.4.5	Ungdomsmenigheter	40

4.5	Personmenigheter: Formelle og strukturelle spørsmål.....	41
4.5.1	Innledning.....	41
4.5.2	Behovet for personmenigheter	41
4.5.3	Forslag til forsøksordning for valgmenigheter.....	41
4.5.4	Formell organisering av personmenighetene	42
4.5.5	Personsoonet som juridisk person	42
4.5.6	Personmenighetens organer.....	43
4.5.7	Medlemsskap.....	43
4.5.8	Personmenighetens økonomiske fundament	44
4.5.9	Kirkebygg	44
4.5.10	Prestetjeneste	45
4.5.11	Biskopens tilsyn	45
4.5.12	Tilsetting.....	45
4.5.13	Kirkelige ordninger og liturgier	46
4.5.14	Kirkebokføring og rapportering	46
4.6	Kategorialmenigheter	46
4.6.1	Kategorialmenigheter i kirkelovens forstand	46
4.6.2	Studentmenigheter.....	46
4.6.3	Internasjonale menigheter	46
4.7	Valgmenigheter	47
4.7.1	Generelt om valgmenigheter	47
4.7.2	Forsamlings- og Normisjonsmenigheter	47
4.8	Noen spesielle utfordringer knyttet til person- og områdemenigheter.....	49
4.8.1	Prestetjenesten i person- og områdemenigheter.....	49
4.8.2	Andre stillingskategorier i område- og personmenigheter.....	50
4.8.3	Arbeidsformer og målgrupper.....	50
5	STRATEGI OG FRAMGANGSMÅTE FOR ETABLERING AV NYE MENIGHETER I DEN NORSKE KIRKE	51
5.1	Innledning.....	51
5.2	Veien en går – strategier for ulike menighetstyper	51
5.2.1	Samarbeid om oppstart av nye menigheter	51
5.2.2	Felles grunnforutsetninger for oppstart av nye menigheter.....	52
5.2.3	Områdemenigheter	53
5.2.4	Soknemenigheter	53
5.2.4.1	Vilkår knyttet til befolkningsgrunnlag og geografi.....	53
5.2.4.2	Kravet om et godkjent kirkebygg	53
5.2.4.3	Menighetsrådsvalg og representant til kirkelig fellesråd	55
5.2.4.4	Noen konsekvenser av at det opprettes et sogn.....	55
5.2.4.5	Planlegging av prosess fram mot utskillelse av nytt sogn.....	56
5.2.5	Personmenigheter	56
6	INNSPILL TIL DET KIRKELIGE REFORMARBEIDET.....	57
6.1.1	Områdemenigheter	57
6.1.2	Personmenigheter	57
6.1.3	Valgmenigheter og kategorialmenigheter	58
7	KONKLUSJONER	58

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for utredningen

Den norske kirke har en visjon om å være en bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke. Det innebærer at kirken hele tiden må stille spørsmål om hva som er mest tjenlig for at denne visjonen skal bli virkeliggjort. Kirken må være i fornyelse og tenke nytt omkring menighetsarbeid i takt med de samfunnsendringene som finner sted.

I Stavanger bispedømme har det de senere årene vokst fram en rekke nye menigheter. Rogaland fylke, og da særlig Stavanger og Nord-Jæren, er utbyggingsområder med en jevn befolkningsvekst. Flesteparten av de nye menighetene finnes i nyetablerte boligområder. Disse boligområdene ligger gjerne innenfor et avgrenset område av ett eller flere sokn, og det oppleves av mange som ønskelig og tjenlig å opprette en egen menighet i området.

Menighetene i Den norske kirke har i stor grad hatt samme profil i gudstjenesteliv og øvrig menighetsarbeid. Utviklingen har imidlertid gått i retning av at man tar i bruk alternative gudstjenesteliturcier og arbeidsformer. Dette er sannsynligvis en utvikling som kommer til å fortsette, samtidig som det opprettes nye menigheter med alternativ profil.

De nye menighetene er en viktig ressurs i Den norske kirke. utfordringen er imidlertid å definere den formelle plassen til disse menighetene innenfor den kirkelige struktur og det kirkelige lovverk. Menighetsstrukturen i Den norske kirke er fundamentert på soknene. Kirkeloven § 2 første ledd lyder:

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og kan ikke løses fra denne. Soknet har selv rettigheter og forpliktelser, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter. Hvert sokn hører til ett prestegjeld. Hvert prestegjeld tilhører ett prosti. Hvert prosti hører til ett bispedømme.

Hele Norge er delt inn i grunnkretser, og et sokn består av et visst antall grunnkretser. En menighet er i kirkelovens forstand et sokn. De nye menighetene i Stavanger bispedømme er av ulike årsaker ikke sokn. Dette innebærer at disse menighetene ikke direkte er regulert av kirkeloven og mangler en tydelig plassering innenfor den kirkelige struktur.

Stavanger bispedømme har som målsetting at de nye menighetene skal få en formell, tydelig og enhetlig plass i Den norske kirkes lovverk og struktur. Dette gjelder i forhold til både råds- og embetsstrukturen i Den norske kirke. I denne utredningen vil vi drøfte hvordan dette kan la seg gjøre. Dette er hovedtema for utredningen, sammen med beskrivelse av en mulig strategi for hvordan det kan etableres nye menigheter i bispedømmet.

1.2 Arbeidsgruppens mandat og sammensetning

I sitt møte 04.11.03 gjorde Stavanger bispedømmeråd vedtak om at en arbeidsgruppe skulle utrede følgende mandat:

Stavanger bispedømmeråd ønsker å stimulere til og formalisere etablering av nye menigheter i Stavanger bispedømme. Derfor nedsettes en arbeidsgruppe til å utrede følgende mandat:

1. *Drøfte behov for endring og fornyelse av våre menighetsstrukturer.*
2. *Gi en situasjonsbeskrivelse av menighetsdannelser i Stavanger bispedømme som ikke utgjør et sokn i Den norske kirke. Beskrivelsen avgrenses til de menigheter som har et uttalt ønske om å være en del av Den norske kirkes struktur.*
3. *Beskrive de gjeldende formelle og økonomiske rammebetingelser for nye menighetsdannelser.*
4. *Vurdere modeller for å gi ulike menighetstyper som ikke utgjør et geografisk sokn en ordnet plass innen gjeldende formelle struktur for Den norske kirke. Det må sondres mellom menigheter som har en uttalt målsetting om å bli et sokn innen Den norske kirke og de menigheter som ikke har ønske om å etablere seg som en geografisk menighet. Det må være en målsetting at disse vurderingene også skal være til hjelp for allerede oppstartede nye menigheter.*
5. *Utarbeide en strategi/framgangsmåte for etablering av nye menigheter i Stavanger bispedømme.*
6. *Identifisere behov for endringer av det kirkelige lovverk. Opprette en dialog med departementet om hva som kan falle inn under kirkeloven § 2 siste ledd som sier at særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter fastsettes av Kongen.*
7. *Gi innspill til det nasjonale kirkelige reformarbeidet.*

Det forutsettes en dialog med aktuelle menighetsdannelser.

Arbeidsgruppen har hatt følgende sammensetning:

Menighetsrådsleder Harald Bjørgan, Høyland menighetsråd.
Programleder Svein Ragnvald Tjora, Det Norske Misjonsselskap.
Menighetsprest Rune Rasmussen, Bogafjell menighet.
Kirkeverge Svein Inge Thorstvedt, Stavanger kirkelige fellesråd.
Prost Jeffrey Huseby, Søre Ryfylke prosti.
Bispedømmerådsleder Ingmar Areklett.
Menighetsprest Helge Standal, Lundehaugen menighet, deltok i arbeidsgruppens tre første møter.

Svein Inge Thorstvedt ble av arbeidsgruppen valgt til leder for gruppen. Stiftsdirektør Åge Bognø og juridisk rådgiver Gunnar Rønnestad har deltatt fra bispedømmerådets administrasjon. Sistnevnte har vært sekretær for arbeidsgruppen. Prosjektmedarbeider og cand. theol. Anna Dalaker ved bispedømmekontoret har bidratt ved bl.a. å skrive deler av utredningen.

Arbeidsgruppen har hatt åtte møter i perioden fra 16.02.04 til 01.04.05. Arbeidsgruppens medlemmer har gitt både muntlige og skriftlige bidrag til utredningen. Dette materialet er bearbeidet og satt sammen til en helhetlig framstilling.

1.3 Ulike menighetstyper

1.3.1 Menighetsbegrepet omfatter ulike menighetstyper

De nye menighetsdannelsene som har vokst fram i Stavanger bispedømme, har ikke ensartede strukturer, arbeidsmåter eller uttrykksformer. Alle kalles i det daglige for menigheter, uavhengig av formelle eller teologiske vurderinger. Arbeidsgruppen tar ikke stilling til hvilke fellesskap som kan kalles "menigheter".

I dette avsnittet vil vi kort nevne og beskrive ulike menighetstyper innenfor Den norske kirke. Vi vil anvende kjente begreper, men ser også behov for å introdusere noen nye.

1.3.2 Soknemenighet

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke. Tradisjonelt er begrepet "menighet" forbeholdt fellesskapet av kirkemedlemmer i et sokn. Vi vil imidlertid anvende begrepet "soknemenighet" når vi beskriver menigheten bestående av alle medlemmer av Den norske kirke som bor i et sokn.

1.3.3 Områdemenighet

En rekke av dagens sokn er etablert ved at et avgrenset område av et sokn ble skilt ut som et nytt sokn. Prosessen fram mot etablering av nye sokn starter normalt ved at det igangsettes menighetsarbeid i et område. I de fleste tilfeller framstår dette menighetsarbeidet mer eller mindre som en menighet. Etter en del år vil forholdene kunne ligge til rette for at området skilles ut som et eget sokn.

Mange av de nye menighetene som driver menighetsarbeid i et geografisk område, men som ikke er et sokn, vil være inne i en lengre venteperiode før området kan skilles ut som et sokn. Andre av de nye menighetene som er etablert i et geografisk område, vil av ulike årsaker ikke kunne bli et sokn.

De menighetene som er etablert i en geografisk avgrenset del av ett eller flere sokn, men som ikke kan bli soknemenighet eller som er i en prosess fram mot å bli en soknemenighet, vil i det følgende bli kalt "områdemenigheter".

Områdemenighetene karakteriseres altså ved at de utfører menighetsarbeid for et geografisk område som ikke er sammenfallende med en soknegrense. Et sokn kan ut fra dette ha flere menigheter knyttet til Den norske kirke. Det typiske eksemplet på dette finner vi på steder hvor det, i tillegg til soknemenigheten, eksisterer en nyplantet områdemenighet.

Det er ikke noe nytt fenomen at det dannes nye menigheter i tillegg til soknemenighetene. I Stavanger bispedømme ble det gjennom småkirkebevegelsen dannet småkirkemenigheter knyttet til Kampen kirke og gamle Varden kirke. Småkirkebevegelsen hadde sitt virke i byene, mens kapelldistrikter i hovedsak fantes på landet. Den nå opphevede kirkeordningsloven av 1953 § 4 første ledd lydde:

I hvert sokn skal det være et menighetsråd. Det samme gjelder lovlig ordnede småkirkemenigheter og døvemenigheter. Departementet kan bestemme at det skal være menighetsråd for kapelldistrikt og for menighet som er knyttet til stiftelse, hospital og fengsel.

Gjennom det kirkelige lovverk ble det utskilt kapelldistrikt og avgrenset småkirkemenigheter fra soknene. Kapelldistriktene og småkirkemenighetene hadde menighetsråd som var medregnet som soknets lovbestemte organer, men var likevel ikke utskilt som sokn. Det fantes altså flere menigheter i et sokn. Felles for småkirkemenighetene og kapelldistriktene var imidlertid at de hadde eller tidlig fikk et kirkebygg som samlingssted for menigheten.

1.3.4 Modermenighet

Etablering av nye sokn har skjedd ved at en avgrenset del av et sokn skilles ut som et nytt sokn. Soknemenigheten knyttet til det opprinnelige soknet kalles for ”modermenighet” for det nye soknet. Vi legger til grunn at begrepet modermenighet kan anvendes i forhold til både områdemenigheter og nyetablerte soknemenigheter.

1.3.5 Profilmenighet

I Bergen sentrum er flere sokn slått sammen til ett stort sokn. Sentrumskirkene har fått menigheter med ulik profil. Slike menigheter kan kalles ”profilmenigheter”.

I vår sammenheng vil den alternative profilen være knyttet til gudstjenestelivet eller arbeidsmåter i menighetsarbeidet. Det typiske eksempelet er at en rekke av de nye menighetene har en cellegruppebasert arbeidsmåte og ideologi.

En cellegruppebasert områdemenighet kan derfor samtidig til en viss grad fungere som en profilmenighet innen et sokn. Det vil da ikke være et skarpt skille mellom en områdemenighet og modermenighetene. Eksempler på dette er områdemenighetene Skaarlia og Bogafjell i Høyland sokn.

Selv om både profilmenigheter og områdemenigheter medfører at flere menigheter virker i et sokn, er disse menighetskategoriene forskjellige. Profilmenighetene har som formål å utføre menighetsarbeid med en bestemt profil for befolkningen i hele soknet, mens områdemenighetene utfører menighetsarbeid for befolkningen i et avgrenset område av soknet.

1.3.6 Kategorialmenighet

Menigheter for personer som er i samme livssituasjon kalles kategorialmenigheter og er omtalt i kirkeloven § 2 siste ledd:

Særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter fastsettes av Kongen.

Døvekirken er et eksempel på en kategorialmenighet. Vi er ikke kjent med at det er fastsatt ordninger for andre kategorialmenigheter enn døvemenigheter. Studentmenigheter og internasjonale menigheter vil i utgangspunktet også være kategorialmenigheter

1.3.7 Personmenighet

Noen nye menigheter arbeider ikke innenfor et konkret geografisk område. De framstår som fullverdige menigheter med ordinert prest som forvalter dåp og nattverd.

Menighetslemmene deltar i menigheten på grunn av at de sympatiserer med menighetens ideologi, teologi eller arbeidsmåter. De har gjort et aktivt valg om å tilhøre menigheten. Menighetens særlige kjennetegn blir da de personer som hører til menigheten, uavhengig av

menighetens geografiske område. Disse menighetene kan ikke beskrives gjennom de ovennevnte begreper og definisjoner. I Kristian Hanssons kirkerett fra 1956 brukes begrepet ”personmenighet”:

Ved siden av de vanlige sognemenigheter finnes det personmenigheter (garnisons-, hospitals-, fengsels-, sykehusmenighet o.l). De består av folk tilhørende vedkommende anstalt eller persongruppe.

Begrepet ”personmenighet” vil i vår sammenheng anvendes for de menighetene som består av en persongruppe som selv velger å høre til menigheten. En personmenighet vil være forskjellig fra en kategorialmenighet fordi menighetsdeltakerne i personmenigheten har tilknytning til menigheten ut fra egne menighetspreferanser og ikke ut fra sin livssituasjon.

1.3.8 Nettverksmenighet

I internasjonal sammenheng kalles personmenigheter for nettverksmenigheter. En nettverksmenighet er en menighet som er bygd ut i fra et nettverk av relasjoner mellom mennesker eller felleskulturelle komponenter.

1.3.9 Valgmenighet

I Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005) ble det lagt fram forslag om endring av kirkeloven § 24 slik at Kirkemøtet skal kunne godkjenne forsøk med valgmenigheter. I proposisjonen blir ikke valgmenigheter nærmere definert, bortsett fra at følgende sies:

Ein valkyrkjelyd går på tvers av den geografiske soknestrukturen. Ingen kan bli medlem av ein valkyrkjelyd utan sjølv å ville det. Det blir opp til Kyrkjemøtet å fastsetje nærare vilkår for forsøka, mellom anna om kva organ valkyrkjelyden skal ha, om valkyrkjelyden skal vere representert i kyrkjeleg fellesråd, om kva tilhøve det skal vere mellom valkyrkjelyden og bispedømerådet.

Ut over dette, er valgmenigheter ukjente innen Den norske kirke. I Danmark finnes en ordning for valgmenigheter. Der er det tre vilkår som må være oppfylt før en valgmenighet kan godkjennes:

- 1) Søknaden om opprettelse må være underskrevet av minst 50 stemmeberettigete kirkemedlemmer. Disse kan komme fra ulike sokn.
- 2) Det må foreligge erklæring fra en prest som er villig til å være prest for menigheten. Vedkommende prest må oppfylle tilsetningskravene for folkekirken, men kan ikke ansettes som statstjenestemann.
- 3) Valgmenigheten må ha egen kirke eller adgang til å bruke en soknekirke. Dersom 10 av de 50 søkerne hører til samme sokn, kan de avgi en erklæring som gir dem rett til å bruke soknekirken på tidspunkt der soknemenigheten ikke bruker kirken. Valgmenigheten får da et sete i menighetsrådet med stemmerett i saker vedr. felles bruk av kirke og kirkegård.

Valgmenighetene i Danmark godkjennes av kirkeministeren. Menigheten står under tilsyn av prostens der menigheten har sitt ”hjemsted” og av biskopen. Biskopen kan trekke tilbake godkjenningen av valgmenigheten. Den enkelte valgmenighet fastsetter selv sine vedekter, inklusive valgeregler. Disse godkjennes av biskopen. Valmenigheten mottar ikke noe økonomisk tilskudd, men medlemmene får fritak fra å betale kirkeskatt. Opprettelse av nye valgmenigheter i Danmark skyldes gjerne misnøye med soknemenigheten.

1.4 Avgrensinger

Arbeidsgruppen vil i utredningen holde et lokalt fokus. Derfor vil vi i hovedsak beskrive og forholde oss til de nye menighetene som finnes og er under utvikling i Stavanger bispedømme.

Vi tar ikke stilling til hvilke fellesskap som kan kalle seg menigheter. Det avgjørende for oss er at fellesskapet anser seg selv som en menighet, og at det foreligger et ønske om å høre inn under og være tilknyttet Den norske kirke.

De nye menighetene i Stavanger bispedømme er hovedsaklig områdemenigheter og personmenigheter. Derfor har arbeidsgruppen hovedfokus på disse to menighetstypene.

Vi ser en utvikling som går i retning av at et sokn i bispedømmet i nær framtid kan få en profilmenighet. Dessuten er det etablert en internasjonal menighet i Stavanger. Disse to menighetstypene vil også bli drøftet.

Arbeidsgruppen vil forholde seg til Lov av 7.juni 1996 nr.31 om Den norske kirke og det øvrige kirkelige lovverk slik det er i dag. Vi legger derfor til grunn at de modeller som presenteres, så langt som mulig, skal kunne gjennomføres uten at det kreves lovendringer. Når det gjelder personmenigheter, vil de foreslåtte modellene eventuelt kunne gjennomføres som forsøk i rammen av lovendringsforslagene i Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005).

Mot slutten av utredningen peker vi på noen lovendringsbehov som anses ønskelige eller nødvendige for at Den norske kirke skal kunne ivareta og inkludere nye menigheter i kirkens formelle struktur.

Vi legger også til grunn at Stat/kirke-utvalget drøfter behovet for endringer av kirkeloven og det øvrige regelverk, og at utvalgets forslag vil berøre de menigheter som denne utredningen omhandler. Særlig vil eventuelle forslag om endringer av soknestrutturen og kirkemedlemmenes tilknytning til soknet, ha stor innvirkning på rammevilkårene for område- og personmenigheter.

Det kan finnes muligheter for at nye menigheter kan etableres i rammen av forsøk etter kirkeloven § 5 siste ledd:

For å fremme hensiktsmessige organisasjonsformer og en hensiktsmessig oppgavefordeling i og mellom soknene, kan departementet godkjenne forsøk som avviker fra denne lovs bestemmelser om organiseringen av soknets organer, oppgavefordelingen mellom disse og deres sammensetning. Departementet kan gi nærmere retningslinjer for forsøk etter denne bestemmelse.

Arbeidsgruppen vil ikke drøfte om og hvordan nye menigheter kan innpasses i forsøksvirksomhet etter kirkeloven § 5.

2 SAMFUNNET OG KIRKEN

2.1 *Kontekst*

Det vil alltid være et mål for kirken å være kirke for ”sin tid”, tolke og tale Guds ord inn i dagens samfunn (den aktuelle konteksten). Vi skal nå kort se på noen trekk ved det norske samfunn som preger ”vår tid” og hvilke utfordringer dette gir til oss som kirke.

2.1.1 **Noen trekk ved det norske samfunn**

Velstandsutviklingen i Norge de siste årene har på mange måter vært uvirkelig med tanke på at landet var et av de fattigste i Europa ved slutten av forrige verdenskrig. På samme tid har det funnet sted en teknologisk revolusjon som har snudd opp ned på de flestes hverdag. Mobiliteten har økt, avstander er blitt mindre. Datamaskiner, mobiltelefoner, TV, og andre teknologiske hjelpemidler er blitt allemannseie, noe som igjen har vært med på å forandre sosiale mønster og måten vi organiserer dagliglivet på. Denne utviklingen setter også sitt preg på og har endret våre tenkemåter og kulturelle verdier.

Likhetsidealet har i alle år stått høyt og Norge er fremdeles et forholdsvis homogent samfunn. Det har skjedd en stor utbygging av utdanningssystemet i løpet av de siste 50 årene, og målsettingen har vært å gi alle samme rett og muligheter til skolegang. Tiden en befinner seg innenfor utdanningssystemet har økt betraktelig, det samme har valgmulighetene med tanke på hvilken utdanning en skal satse på. De ytre rammene rundt undervisningen gir i prinsippet alle elever de samme mulighetene. Likevel blir det forskjeller ut fra økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser.

Unge befinner seg lenger innefor utdanningssystemet enn før, og de fleste venter til de nærmer seg 30 år før de etablerer egen familie. En snakker gjerne om en ”ung voksen” fase mellom 20 og 30 år, en fase som er preget av stor frihet og behovet for selvrealisering. Det har også skjedd mange andre endringer i familiemønstrene de siste 20-30 årene. Det er ikke lenger en selvfølge at en gifter seg før en etablerer familie, stadig flere ekteskap går i oppløsning og mange etablerer nye familierelasjoner etter en skilsmisse.

Sammen med de øvrige skandinaviske landene, er Norge på topp med hensyn til kvinners deltakelse i yrkeslivet. Utdanning, sammen med utbygging av velferdsstaten, har muliggjort dette. I dag er det flere kvinner enn menn som tar høyere utdanning, men fremdeles sitter det menn i de fleste lederposisjoner i samfunnet. Et annet særtrekk ved det norske samfunnet er at vi har et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene i Europa. Hovedsaklig arbeider kvinner innenfor omsorgsyrkene, i tillegg til at mange privat har omsorgsgoppgaver i forhold til generasjonene både under og over dem.

I dagens samfunn finnes det store muligheter for enkeltindividet, men det er også stor fare for utstøtning. Flere år på rad har FN kåret Norge til det landet som det er best å bo i, og samtidig regner en med at det finnes 70 000 fattige barn i Norge. Sammen med de andre nordiske landene, har Norge en forholdsvis liten del av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen. Det finnes ulike måter og definere fattigdom på. Dersom en ser inntekt og generelle levekår sammen, finner en ut at de fleste fattige er unge som bor i byene, og at det er en overrepresentasjon av unge enslige i denne gruppen. Blir en syk, mister jobben, opplever samlivsbrudd eller er innvandrer, har en stor sjanse for å bli en del av fattigdomsstatistikken, og mange faller utenfor samfunnet som en konsekvens av dette.

Samfunnet er i stadig endring, og også verdier og normer endrer seg. Lydighet, beskjedenhet, respekt for autoritet er verdier som ikke lenger verdsettes som før. I stedet er det viktig med åpenhet, fleksibilitet, forandring, selvstendighet og til dels grenseløshet. Fellesskap og solidaritet er idealer som er på vikende front. Individet står i sentrum. Å finne seg selv og å være seg selv er viktige verdier. Det er et sterkt krav om selvrealisering, selvkontroll og selvstendighet. Det er forventning til at enhver skal være unik, og mange søker sine 15 minutter i rampelyset for å virkeliggjøre ønsket om å bli kjendis. At individet står i fokus innebærer også at en blir overlatt til seg selv, og mange føler seg ensomme. Om en lykkes i livet er ens eget ansvar. Det gjelder om å ta de rette valgene, og en blir på mange måter sin egen lykkes smed, både på godt og på vondt.

Synet på kunnskap har også forandret seg de siste tiårene. Alle totale forklaringsmodeller blir av mange betraktet som ugyldige. Det finnes ikke lenger noen objektiv sannhet, enhver må skape sin egen sannhet og finne ut hva som er rett for meg. Kunnskap blir heller ikke sett på som et gode i seg selv. Den er usikker og blir av mange erstattet eller ansett som likeverdig med intensjon og følelser. I mange sammenhenger snakker en om emosjonell intelligens i motsetning til IQ. I mange ungdomsmiljøer finnes det dessuten en fellesbasert kunnskap; en tolker verden likt og denne tolkningen blir basis for tilhørighet og fellesskap.

2.1.2 utfordringer for kirken

Religiøs valgfrihet og selvbestemmelse er idealer for vår tid, noe som understreker ønsket mange har for større mangfold i kirken. Velstandsøkningen de siste årene har muliggjort valgfriheten på en helt annen måte enn tidligere. Folk er blitt mer mobile. De fleste har bil og har mulighet til å kjøre til den menigheten hvor de opplever seg mest hjemme i stedet for å engasjere seg i lokalmenigheten. Folk reiser dessuten mer enn tidligere, og i globaliseringens tidsalder får en stadig nye impulser fra andre deler av verden. Dette gjelder også impulser fra den globale kirke. En møter andre typer menigheter og andre arbeidsformer og erfaringer som en ønsker å prøve ut i gudstjenestefeiringen i sin egen lokalmenighet. I de senere år er det for eksempel blitt vanlig med lovsangsgudstjenester, ung messe, taizesamlinger, med mer. I noen av de større byene ser man en utvikling der forskjellige menigheter utvikler sin egen profil, men også når det gjelder oppstart av nye menigheter møter en behovet for valgfrihet og mulighet til gudstjenesteordninger som er forskjellige fra den ordinære gudstjenesteliturgen.

”Tidsklemma” er et begrep som stadig kommer opp i samfunnsdebatten. Tid er for mange blitt et luksusgode, og det blir stadig viktigere å bygge menigheter der alt ”finnes under ett tak”, menigheter som møter voksne og barns behov samtidig. Erfaringene fra de nye menighetene viser at i tillegg til dette er det viktig å slippe til de frivillige i menighetene slik at en får et slags ”eierforhold” til gudstjenesten og de andre aktivitetene som foregår i menighetens regi. Gudstjenesten kan ikke være et sted der de ansatte er aktive, mens resten av menigheten er passive tilskuere. For å skape engasjement og giv i menighetene er det nødvendig at gudstjenesten er noe man er felles om, et sted der både ansatte og frivillige har ansvar og bidrar.

Det vil i tiden framover være en utfordring for menighetene å legge til rette for hele familien, og samtidig være seg bevisst at familiemønstrene i samfunnet er i rask endring. Det innebærer at en for sterk fokusering på det tradisjonelle familieidealet som en finner innenfor kirken, kan virke ekskluderende på mange. Dette er en utfordring både i forhold til forkynnelsen, men også viktig å ta hensyn til i forhold til hvilke tilbud en har og hvordan en bygger fellesskap. Når det gjelder aktivitetstilbudet er det også viktig å ta hensyn til nye sosiale strukturer og omgangsformer som er en konsekvens av tekniske nyvinninger. Dette gjelder spesielt med

tanke på barne- og ungdomsarbeidet, men vil på sikt også gjelde for andre grupper i menighetene.

Erfaringer og opplevelser er viktige for dagens mennesker. Dette er en utfordring for forkynnelsen, men er også viktig med tanke på hvordan en bygger fellesskap. Den sterke individfokuseringen i vårt samfunn fører til at mange har en lengsel etter tilhørighet og fellesskap. Hvordan fellesskapene fungerer blir dermed avgjørende for menighetenes liv. Det synes om det er en lengsel hos mange om å bli inkludert i og akseptert i en trygg sammenheng. En trenger en organisasjonsform som gjør at mennesker opplever seg sett, møtt og tatt på alvor. Ulikhetene i det norske samfunn øker, stadig flere mennesker faller utenfor i arbeidsliv og samfunnsliv, og blir ekskludert. Dette understreker viktigheten av å bygge fellesskap med diakonale holdninger og diakonal profil slik at det også for mennesker med spesielle behov finner sin selvfølgerige plass i menighetene våre. Diakoni vil dermed være viktig med tanke på menighetsbyggende arbeid. Her har områdemenighetene sin styrke i og med at de er en del av et lokalsamfunn, og slik kan gjøre en viktig innsats i sitt lokalmiljø.

2.2 Kirken

2.2.1 Noen ord om kirkeforståelsen

Arbeidsgruppen har brukt mye tid på å jobbe med kirkeforståelsen. Den har drøftet og diskutert hva som ligger i at Den norske kirke ønsker å være en bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke.

Ordet ”kirke” kommer fra det greske adjektivet ”kyriaké” som igjen er avledet av substantivet ”Kyrios”, dvs ”herre”. Kirken er altså noe som hører Herren til”. I Det nye testamente er ordet ”kirke” brukt som en gjengivelse av det greske ordet ”ecclesía”, som har grunnbetydningen folkeforsamling. Ikke en tilfeldig hop, men en flokk mennesker som er kalt sammen på torget av en herold.

2.2.1.1 Kirken er hellig og allmenn

Når en ser ordet ”ecclesia” på bakgrunn av ordets gammeltestamentlige røtter, får man en tolkningsnøkkel til ordet. Det tilsvarende hebraiske ordet i GT er ”qahal”, som betyr folkeforsamling, men også det gammeltestamentlige paktsfolk samlet til gudstjeneste. Gjennom paktsslutningen på Sinai (2. Mos. 19; 5ff), ble Israel Guds eiendomsfolk, og gjennom dette folket skulle Guds frelse formidles til hele verden.

I NT ser vi at kirken blir omtalt som Guds eiendomsfolk, og de samme ordene som ble brukt for å betegne relasjonen mellom Gud og Israel i GT, brukes på forholdet mellom Gud og kirken: ”Men dere er en utvalgt slekt, et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk som er Guds eiendom, for at dere skal forkynne hans storverk...” (1. Pet. 2;9). Kirken er grunnlagt av Jesus (Matt. 16; 18, Ef. 2; 20) og det er et fellesskap av mennesker som har fått del i Guds nåde. Det er mange som opp gjennom historien har stilt spørsmålstegn ved dens hellighet. Kirken er hellig (Confessio Augustana 7) fordi den tilhører Gud som er hellig, og fordi dens kall er å innby mennesker til fellesskap med Han som er Den hellige.

I de oldkirkelige bekjennelsene (Den apostoliske og Den nicenske) bekjenner vi at kirken er hellig og allmenn. Ordet ”allmenn” er en gjengivelse av det latinske ordet ”catholicam”, som betyr noe som er bestemt for alle. Det er rom for alle mennesker uansett, språk, sosial eller etnisk tilhørighet, sivil status, vellykkethet osv. i den hellige kirke.

2.2.1.2 Kirken er både usynlig og synlig

Kirken tilhører Gud, den er Guds eiendomsfolk, forsamlingen av de hellige og sant troende, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett (CA 7 og 8). Hvem som er de sant troende er imidlertid vanskelig å fastslå, fordi de troende er samtidig både syndere og rettferdige. Dermed er ikke kirken identisk med den institusjonelle kirke, men en usynlig størrelse. Troen kan noen ganger være skjult for andre mennesker, og noen ganger innblandet hykleri. Hvem som er de sant troende, vet bare Gud. Troen er ikke noe en kan ta eller føle på, samtidig som den også gir seg synlig til kjenne gjennom troens frukter. Gode gjerninger, bekjennelsen til Kristus, omsorgen for andre kristne med mer, men også forfølgelse kjennetegner de troende. Selv om kirken er en usynlig størrelse, betyr det ikke at den ikke er synlig. Gjennom ytre kjennetegn som troens frukter og forfølgelse er kirken synlig til stede i verden, men kirken er i første rekke synlig til stede i verden gjennom ord og sakrament. Ordet og sakramentene er kirkens primære kjennetegn. Kirken er til stede og finnes blant de menneskene hvor evangeliet forkynnes og sakramentene forvaltes rett. Gjennom disse synlige tegnene tilbyr Gud sin usynlige nåde, Jesus Kristus og hans rettferdighet.

Troen, som er en Guds gave, er en virkning av Guds ord. For at en skal komme til tro er det innstiftet en tjeneste for å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene. Gjennom disse midlene blir Den Hellige Ånd gitt, han som skaper troen når og hvor Gud vil (CA 5, Den norske kirkes identitet og oppdrag, punkt 14). Forvaltningen av ord og sakrament beror på en guddommelig innstiftelse og befaling. Det er ikke noe man tar seg til rette med ut fra egen innskytelse eller personlige kvalifikasjoner. Den som har en slik tjeneste skal være rettelig kalt (CA 14), og blir innviet til denne tjenesten ved håndspåleggelse og bønn i menighetens fellesskap (ordinasjonen). På denne måten tilkjennegis tjenestens offentlige og ordnende karakter. Prestetjenesten er altså prinsipielt å forstå som nådemiddelforvaltning, og ved ordinasjonen har presten fått kirkens fullmakt til å ha denne tjenesten. Sammen med resten av menigheten har presten rett til og ansvar for å forkynne evangeliet. En snakker i denne sammenheng om det allmenne prestedømmet. Alle kristne er i denne forstand prester (1.Pet. 2;9), men ikke alle har et offentlig embete i kirken.

2.2.1.3 Kirken er én og universell

I den nicenske trosbekjennelsen bekjenner en troen på én hellig, allmenn og apostolisk kirke. Kirkens enhet er basert på apostlenes lære, og ifølge Luther er det nok at en er enig om evangeliets lære og sakramentenes forvaltning (CA 7). Denne ene kirke er universell og har fått i oppdrag å gjøre Guds kjærlighet kjent i verden gjennom å forkynne evangeliet og vitne om Guds kjærlighet ved hjelp av ord og handling, slik at Gud ved Den Hellige Ånd kan skape tro hos stadig nye mennesker.

I bibeloversettelsen fra 1978 oversettes "ecclesia" med "kirke" når det er snakk om alle troende generelt, mens ordet "menighet" brukes når det er snakk om en lokal menighet. Men uansett dreier det seg om den ene allmenne og universelle kirke enten den befant seg i Roma eller i Jerusalem på begynnelsen av vår tidsregning, eller i Stavanger bispedømme på begynnelsen av 2000-tallet.

Troen på den ene kirke er drivkraften bak kirkens økumeniske arbeid, der målsettingen er å arbeide for kirkens enhet og få til et dypere fellesskap kirkesamfunnene i mellom. På dette området har det skjedd store forandringer mellom kirkesamfunnene de siste tiårene, og Den norske kirke har blant annet inngått avtaler om kirkefellesskap med kirkesamfunn både i og utenfor landets grenser.

2.2.1.4 Nyere kirkeforståelse

I tillegg til den tradisjonelle kirkeforståelsen, er kirkens selvforståelse blitt utvidet de senere årene. Mange kirker definerer i tillegg sin gjerning ut fra begreper som f. eks martyria, koinonia, diakonia og kerygma, dvs at kirken i sitt vesen skal være vitnende, fellesskapsbyggende, tjenende og et sted der ordet forkynnes.

I ”Hva er kirken? En ekklesiologi”, en delrapport fra Kirkerådet 2000, står følgende:

Den norske kirke ønsker å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Da bekjenner kirken at Gud ved sin Ånd gjør sin skapende gjerning både med verden og med kirken. Kirken forteller om det Gud har gjort ved at Guds egen sønn ble født for å være nær menneskene. Han brakte helbredelse, frelse og nytt liv. Ved sin død på korset tok han alt som ødelegger livet med seg inn i døden. Ved sin oppstandelse viser han at det ikke er døden, men Gud som gir liv. Det er dette som har det siste ord nå og i all evighet. Kirken skal fortelle dette i ord og handling. Den skal tjene mennesker i alle slags livssituasjoner, både i vårt eget og i andre land. I alt dette må kirken være en åpen kirke. Den skal være et sted hvor alle, uansett livssituasjon, kan finne seg til rett i et omsorgsfullt fellesskap. Krusifikset er plantet midt i kirken som et vitnesbyrd om hva som samler den og gjør den til et fellesskap som er annerledes enn alle andre. Bare slik kan den være en sann folkekirke. Bare slik kan den være en kirke hvor Den Hellige Ånd får gjøre sin gjerning.

2.3 Den norske kirkes oppbygning, organisasjon og styringsstruktur

2.3.1 Innledning

I det følgende vil vi gjøre rede for noen av de sidene ved Den norske kirkes struktur som har direkte betydning for tilpasningen av person- og områdemenheter til Den norske kirke.

2.3.2 Den norske kirke som en folkekirke

Det at soknemenigheten består av alle kirkemedlemmene i et sogn og at Den norske kirke betjener sine medlemmene bl.a. gjennom kasualia (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd), blir sett på som ett av kjennetegnene ved Den norske kirke som en åpen og inkluderende folkekirke. Et annet viktig kjennetegn ved folkekirken er at kristen dåp er det eneste vilkår for et fullverdig medlemsskap i Den norske kirke.

2.3.3 Den norske kirkes organisasjon og struktur

I en uttalelse fra Kirkemøtet 2004 ”Den norske kirkes identitet og oppdrag” står følgende i punkt 18 om Den norske kirkes styringsstruktur:

Organisasjonen i Den norske kyrkja er eit resultat av ei historisk utvikling der rådsstrukturen har vakse fram ved sida av ein geistleg embetsstruktur. Ordninga i dag er at desse to linjene i den kyrkjelege organisasjonen på ulike vis er fletta saman i eit samhandlingsmønster, samstundes som den geistlege strukturen i visse saker er relativt sjølvstendig. Rådsstrukturen i kyrkja er basert på demokratiske val av og blant kyrkja sine medlemmar. Den norske kyrkja vil arbeide for at ein større del av medlemmane i kyrkja tek ansvar gjennom å delta i kyrkjelege val. Arbeidet i råda skjer i eit nært samarbeid mellom valde representantar og dei som gjennom vigsling og tilsetning har fått ansvar for visse tenester i kyrkja. Dei kyrkjelege rådsorgana har derfor representasjon også frå prestar, biskopar og andre kyrkjeleg tilsette. Som

kyrkjelege organ skal rådsorgana utføre si oppgåve på basis av den forståinga av kyrkja og hennar oppdrag, som er gitt i kyrkja sitt trusgrunnlag. Soknerådet, valt av medlemmane i kyrkja, er soknet sitt basisorgan. Den grunnleggjande oppgåva til soknerådet er å vekke og nære det kristelege livet i soknet. I kommunar med fleire sokn tek fellelsrådet seg av administrative og økonomiske oppgåver. I kyrkjelova er alle kommunar pålagde eit klart ansvar for den lokale kyrkja sin økonomi. Alle kyrkjelydar høyrer til i eit prosti og i eit bispedøme og står under tilsyn av ein biskop. Den grunnleggjande fastlegginga av føremålet for verksemda i soknerådet finn ein att i oppgåver i bispedømmerådet regionalt og i Kyrkjemøtet nasjonalt. I tillegg har desse organa samordningsansvar i kyrkja. Kyrkjemøtet er Den norske kyrkja sitt øvste representative organ. Kyrkjerådet er det utøvande organet for Kyrkjemøtet. Gjennom rådsstrukturen i kyrkja har det i dei seinare åra vakse fram representative ungdomsråd, ungdomsting og eit "Ungdommens kyrkjemøte", som gir vesentlege innspel til saker som blir handsama i dei kyrkjelege organa. I Den norske kyrkja har biskopane, kvar for seg og som bispemøte, eit særleg ansvar for å halde ved lag einskapen og samhaldet i kyrkja, og ikkje minst å verne om kyrkja sin einskap i tru og vedkjening. Innanfor ramma av statskyrkjeordninga er det rettslege grunnlaget for kyrkja sine ordningar og styreform, både lokalt, regionalt og nasjonalt, gitt i grunnlova og i kyrkjelova. Det inneber at statlege organ; Kongen (regjeringa/kyrkjeleg statsråd), Stortinget og kyrkjedepartementet har styringsoppgåver i kyrkja. Ordningane i Den norske kyrkja har gjennom historia vore i kontinuerleg endring og utvikling. I ei tid med store endringar i samfunnet må organisasjonen i kyrkja vurderast heile tida. Kyrkja har dei siste åra starta ein omfattande reformprosess. Ut frå ei teologisk forståing kan ei kyrkjeordning utformast på ulike måtar. Det er eit grunnleggjande kriterium for vurderinga av Den norske kyrkja si ordning at ho, slik situasjonen er i dag, skal ta vare på eigenarten og oppdraget i kyrkja og kyrkjelydane og vere fleksibel nok til å møte skiftande utfordringar.

2.3.4 Menigheten som juridisk person

Det følger av kirkeloven § 2 første ledd at:

Soknet har selv rettigheter og forpliktelser, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter. Kirkene er soknets eiendom.

I dette ligger at soknet er en juridisk person. Soknemenigheten, representert ved menighetsråd og kirkelig fellelsråd, vil inneha soknets rettigheter og plikter som juridisk person.

2.3.5 Menighetens organer

Soknet er knyttet til rådsstrukturen gjennom sine valgte organer. Menighetsråd og kirkelig fellelsråd er soknets organer, med hvert sitt ansvarsområde.

Menighetsrådets ansvarsområde er knyttet til det kristelige liv i menigheten. Kirkelig fellelsråd har i hovedsak ansvar for soknenes bygninger, personell og økonomi.

Menighetsrådet består av fra 4 til 10 medlemmer og velges av kirkemedlemmene i soknet. I tillegg til de valgte menighetsrådsmedlemmene, har presten sete i menighetsrådet.

Kirkelig fellesråd består av menighetsrådsmedlemmer utpekt av menighetsrådene i kommunen. I tillegg er en prest, utpekt av biskopen, og en kommunal representant medlem av kirkelig fellesråd. I kommuner med ett sokn innehar menighetsrådet, supplert med en kommunalt oppnevnt representant, kirkelig fellesråds oppgaver og myndighet.

Menighetsmøtet er tillagt avgjørelsesmyndighet på noen saksområder, men regnes normalt ikke som et organ som handler på vegne av soknet.

2.3.6 Soknemenighetenes økonomiske fundament

2.3.6.1 Generelt

Kirkelig fellesråd er forpliktet til å ivareta økonomiske og administrative oppgaver på vegne av soknemenighetene. Kommunen har etter kirkeloven § 15 plikt til å utrede midler til drift av soknemenighetene, og kommunens økonomiske forpliktelse gjelder bare i forhold til det som framgår av paragrafens første til tredje ledd:

Kommunen utreder følgende utgifter etter budsjettforslag fra kirkelig fellesråd:

a) utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker,

b) utgifter til anlegg og drift av kirkegårder,

c) utgifter til stillinger for kirketjener, klokker og organist/kantor ved hver kirke, og til daglig leder av kirkelig fellesråd,

d) driftsutgifter for fellesråd og menighetsråd, herunder utgifter til administrasjon og kontorhold,

e) utgifter til lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring,

f) utgifter til kontorhold for prester.

Fellesrådets budsjettforslag skal også omfatte utgifter til kirkelig undervisning, diakoni, kirkemusikk og andre kirkelige tiltak i soknene.

Utgiftsdekningen skal gi grunnlag for at det i soknene kan holdes de gudstjenester biskopen forordner, at nødvendige kirkelige tjenester kan ytes, at arbeidsforholdene for de kirkelig tilsatte er tilfredsstillende og at menighetsråd og fellesråd har tilstrekkelig administrativ hjelp.

Denne bestemmelsen kommenteres på følgende måte i Kirkedepartementets rundskriv V-5/2002 av 16.01.2002:

De finansieringsoppgavene kommunen har etter lovens bestemmelser, vil i omfang være mest betydningsfull med hensyn til drift og vedlikehold av kirker og kirkegårder, herunder lønn til nødvendig personell. I tillegg kommer utgiftene til driften av de kirkelige rådene, og utgifter til andre kirkelige formål, dvs. til den aktivitets- eller menighetsorienterte virksomheten som ikke har direkte sammenheng med driften av kirken og kirkegårdene, bl.a. diakoni.

Kirkelig fellesråd og hvert menighetsråd driver hver for seg selvstendig virksomhet og er registrert med egne foretaksnummer. Begge rådene er underlagt regnskapsforskriften for fellesråd og menighetsråd. Rådernes økonomi skal framstå som en helhetlig økonomi i den forstand at den er kjent for kommunen. Den skal legges til grunn når fellesrådet fremmer budsjettforslag til kommunen. Generelt kan man si at den lokale kirkes økonomi står på tre pilarer:

2.3.6.2 Kommunen

Den største andelen av den lokale kirkes økonomi er midlene som kommunen er pålagt å utrede i henhold til kirkelovens § 15. Kommunens plikter er basert på Kongens forordningsmyndighet som sier hvor og når det skal holdes gudstjeneste. Kommunens plikter er i grove trekk knyttet til at det skal holdes gudstjeneste i et kirkehus eller vigslet rom, at det skal være betjening og at det skal være gode rammer rundt gudstjenestelivet. Videre er kommunens plikter knyttet til de kirkelige handlingene og kontorhold for presten. Prestens behov for kontorhold er blant annet forankret i kirkebokføring og forberedelse av kirkelige handlinger. Det skal være tilstrekkelig administrativ hjelp for menighetsrådet, og det skal drives konfirmantundervisning og lignende. Prinsippet er at det skal være én kirke i soknet, og tilstrekkelig betjening knyttet til soknet og kirkebygget.

Fra kommunalt hold vil det ofte bli hevdet at kommunen bare vil bekoste det som kan kalles for lovpålagt. Kommunene kan definere innholdet i dette noe forskjellig, noe som kan medføre forskjellige rammevilkår mellom kommunene for den kirkelige virksomhet. Andre faktorer er her den enkelte kommunes inntektsgrunnlag, samlede økonomiske forpliktelser og pågående prosjekter. Denne holdningen fra kommunenes side får ofte den konsekvens at man i kommunen er lite villige til å akseptere at kirkelig fellesråd tar inn i sin portefølje oppgaver eller bygninger som ikke kan defineres inn under det som er lovpålagt.

2.3.6.3 Menighetens innsamlede midler

Menighetsrådet samler inn betydelige midler gjennom offer, givertjeneste og innsamlingsaktiviteter som basar, utlodninger, loppemarkeder. En del menigheter mottar også større gaver.

Er gaver gitt spesifikt til kirkebygget, noe som vel er relativt sjelden, er det fellesrådet som på vegne av soknet skal forvalte dem. Er gavene gitt til menighetens virksomhet, er det menighetsrådet i medhold av sitt mandat etter kirkeloven § 9 som skal forvalte dem til sin virksomhet.

De innsamlede midlene er basis for menighetsrådenes økonomi. For disse midlene drives virksomhet og tiltak som er initiert av menighetsrådet. Noe går til utadrettede stillinger helt eller som tilskudd. Eksempel på slike stillinger er barne- og ungdomsarbeidere, men også menighetssekretærer, diakoner, kateketer og kantorer kan være helt eller delvis finansiert av innsamlede midler. Fordi kommunenes tilskudd ofte er begrenset, brukes noen steder de innsamlede midlene til administrative funksjoner som daglige ledere og kontorfullmektiger, til bygningsmessige tiltak og lignende. Dette er neppe i tråd med lovgivers intensjoner, men er en nødvendighet for aktive menigheter.

2.3.6.4 Statlige tilskudd og den geistlige virksomheten.

Staten betaler for prestedtjenesten, for eksempel utgifter til prestenes lønn, hjemmetelefon og kjøregodtgjørelse. Staten bekoster også prestenes kompetanseutvikling og velferd.

Staten yter også tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk. Midlene er i hovedsak lønnsmidler til diakoner og kateketer. Noe er også tilskudd til aktiviteter, som for eksempel tilskudd til kirkemusikk i domkirkene.

2.3.7 Prestetjeneste i menigheten

I Den norske kirke utgjør prestedtjenesten et eget virksomhetsområde med prost og biskop som arbeidsgiverrepresentanter. Bispedømmerrådet utøver nærmere angitte arbeidsgiverfunksjoner.

Menighetsrådet har sitt eget åndelige ansvar, oppdrag og mandat. Både prest og menighetsråd har åndelig ansvar, men dette ansvaret har noe ulik karakter. Presten fremstår med sin tjeneste med ord og sakrament som en åndelig leder. Presten er menighetens åndelige leder i den forstand at det helt sentrale som konstituerer og opprettholder menigheten, forkynnelsen og sakramentforvaltningen, er prestens ansvar. Prestens oppgaver beskrives slik i Tjenesteordning for menighetsprester § 2:

Presten skal forvalte Ord og sakrament ved å

- *holde forordnede gudstjenester*
- *forrette kirkelige handlinger*
- *utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring.*
- *utøve sjelesorg, gå med dødsbud, reise i soknebud og besøke syke.*

I tillegg til de oppgaver som er nevnt ovenfor skal presten utføre forkynnerarbeid og i samråd med menighetsrådet utføre annet menighetsarbeid.

Nærmere bestemmelser om tjenesteoppgaver for den enkelte menighetsprest kan fastsettes av biskopen i instruks for den enkelte stilling. Instruksen kan ikke fravike bestemmelser gitt av Kongen eller departementet. Instruksen må ikke inneholde bestemmelser som kan gjøre det vanskelig å ivareta de forordnede tjenester som følger av tjenesteordningen § 2. Den enkelte prest kan ikke pålegges gjøremål som samlet, inklusive reisetid ikke kan påregnes utført innenfor normal arbeidsuke.

Ved "Tjenesteordning for menighetsprester" er det indirekte lagt føring for utvikling av administrativ ledelse ut fra menighetsrådets ansvars- og myndighetsområde. Prosten er arbeidsgiverrepresentant overfor prestene i prostiet, men er ikke arbeidsgiverrepresentant overfor andre ansatte i soknene. Denne funksjonen ivaretas av kirkeverge og/eller daglig leder for menighetsrådets virksomhet.

Den samlede åndelige og strategiske ledelse i menigheten ligger i menighetsrådet. Der er presten ett av medlemmene.

Prestetjenesten fremstår som et eget geistlig virksomhetsområde med soknepresten som daglig leder av den geistlige tjenesten og som den som samordner de geistlige tjenester med menighetsrådets virksomhet. Samordningen med menighetsrådets virksomhet skjer primært i menighetsrådsmøtene, men i det daglige også i samvirke med daglig leder i menigheten. Presten er ikke "overordnet" andre ansatte i menigheten og representerer ikke de andre ansatte

i menighetsrådet. Men presten er prest også for de andre ansatte, forkynner, veileder og inspirator.

Samordning mellom menighetsråd og prester er viktig fordi de sammen står overfor de samme utfordringer i lokalsamfunnet: Hvordan nå mennesker med forkynnelse, omsorg og undervisning på best mulig måte.

2.3.8 Kirkebygg

Kirkeloven § 17 annet ledd lyder:

Det skal være kirke i hvert sokn.

Kirkebyggene skal godkjennes av departementet, og det er i utgangspunktet bare godkjente kirker som kan regnes som soknekirker. Kirkeloven § 21 annet ledd sier at en ny kirke skal ha sitteplass til en tidel av Den norske kirkes medlemmer i soknet. Det kreves likevel minst 200 og ikke mer enn 500 sitteplasser.

2.3.9 Medlemskap

I uttalelse fra Kirkemøtet 2004 "Den norske kirkes identitet og oppdrag" står følgende på side 7:

Den enkelte blir medlem av kirken og i menighetens fellesskap gjennom å bli døpt i den treenige Guds navn, enten det skjer som barn eller voksen. Den norske kirke anerkjenner også dåp som er utført i andre kristne kirker som grunnlag for medlemskap.

Menigheten består av kirkemedlemmene som bor i soknet. Kirkelig tilhørighet, medlemskap og stemmerett er knyttet til soknet. Det betyr at et kirkemedlem som deltar i en område- eller personmenighet, etter dagens ordning, har stemmerett og kirkelig tilhørighet i rammen av soknemenigheten der vedkommende bor.

2.3.10 Biskopens tilsyn

Det følger av Tjenesteordninger for biskoper § 1 at biskopen fører tilsyn med prestene og vigslede medarbeidere på følgende måte:

Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger, og at også andre som er vigslet til tjeneste i kirken virker og lever i samsvar med vigslingens formaning og løfte.

Biskopen fører også tilsyn med menighetens organer:

Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære.

2.3.11 Tilsetting

Kirkelig fellesråd tilsetter menighetens ansatte. Fellesrådet kan delegere denne myndigheten til menighetsrådet.

Bispedømmerådet tilsetter menighetenes prester. Det framgår av tjenesteordning for menighetsprester § 9 at menighetsprester er tilsatt etter 1.juli 2004 har ett eller flere sokn som tjenestested (særskilt arbeidsområde) og hele prostiet som tjenstedistrikt, med mindre det følger av arbeidsavtale at tjenstedistriktet skal være en avgrenset del av prostiet. Det forutsettes også at prester som ble tilsatt før 1.juli 2004, med prestegjeldet som tjenstedistrikt, inngår avtale om tjenstedistrikt og tjenestested på tilsvarende måte.

2.3.12 Ordninger

De kirkelige handlinger i regi av Den norske kirke skal gjennomføres etter fastsatte ritualer og ordninger. Biskopen kan dispensere fra disse ordningene.

2.3.13 Kirkebokføring og rapportering

Det blir ført kirkebok for hvert sokn. Kirkeboken er et register over personer som blir døpt, konfirmert, vigslet til ekteskap og jordfestet ved prest i Den norske kirke, samt personer som melder seg inn i eller ut av Den norske kirke.

Hvert år skal det gjennom kirkelig årsstatistikk rapporteres om virksomheten i soknet.

3 EKSEMPLER PÅ NYE MENIGHETER I STAVANGER BISPEDØMME

3.1 Innledning

De nye menighetene som vi ser i Stavanger bispedømme i dag, og som ønsker å være en del av Den norske kirke, faller i hovedsak inn under kategoriene ”personmenighet” og ”områdemenighet”. Når det i det følgende skal redegjøres for og gis eksempler på nye menigheter, vil vi først omtale områdemenighetene, og deretter personmenighetene. Dessuten omtales forenings-, student-, ungdoms- og internasjonale menigheter mot slutten av kapitlet.

Det finnes i dag mange lokale menighetsfellesskap som er knyttet til kapeller og bedehus, og hvor det avholdes forordnede gudstjenester. Vi vil imidlertid bare omtale de fellesskapene som har et visst omfang eller som har helt eller delvis har formalisert sin virksomhet på en slik måte at de kan karakteriseres som en områdemenighet.

3.2 Områdemenigheter

3.2.1 Å være modermenighet for en områdemenighet

Etablering av nye soknemenigheter skjer ved at en avgrenset del av et sokn skilles ut som et nytt sokn. De aller fleste nye soknemenighetene har i en lengre periode vært områdemenigheter. Det opprinnelige soknet kalles gjerne modermenigheten for den nye menigheten.

Utskillelse av områdemenheter og nye sokn skaper blandete følelser, både i modermenigheten og i den nye menigheten. Modermenigheten ser at de må gi slipp på personer, og til dels også ressurser. Det kan også være slik at den områdemeningen får større oppmerksomhet, bl.a. fordi de opplever stor deltakelse og har et annerledes gudstjeneste- og menighetsliv enn modermenigheten. Det sies gjerne at det kan oppstå en form for misunnelse mellom modermenighet og områdemenighet.

Områdemeningen kan på sin side oppleve det slik at modermenigheten er for bundet av lover og regler, og derfor er vanskelig å forholde seg til.

3.2.2 Områdemenheter i Sandnes prosti

3.2.2.1 Menighetsdannelser med utgangspunkt i Høyland menighet

3.2.2.1.1 Kort historikk for Høyland prestegjeld og sokn.

Høyland prestegjeld tilsvarte fra gammelt av Høyland kommune. Etter kommunesammenslåingen i 1965 til storkommunen Sandnes, ble soknegrensene gjennomgått. Resultatet ble tre prestegjeld, Sandnes, Gand og Høyland. Senere i 1988 ble Riska sokn skilt ut fra Høyland og gjort til eget prestegjeld. På 80-tallet var det en sterk utvikling av nye boligområder i Hana bydel, og Høyland opprettet eget distriktsutvalg for å møte denne utviklingen. Fra 1987 fikk Hana distrikt egen menighetsprest i 50% stilling kombinert med 50% ungdomsprest i Høyland. Det hele var finansiert ved givertjeneste. Hana distrikt hadde en rask utvikling omkring et kombinert menighets- og kulturhus ved Aspervika skole der den nye ”menigheten” fikk sin base. På det meste hadde distriktet 28 husfelleskap som etter hvert engasjerte seg sterkt i givertjeneste. De fikk prest i 100% stilling og bygde egen kirke på rekordtid, organisert og finansiert som stiftelse. Hana kirke ble innviet i 1997. Hana sokn ble i 1997 skilt ut fra Høyland som eget prestegjeld. Planen opprinnelig var eget sokn under Høyland prestegjeld.

Høyland prestegjeld og sokn har siden den tid hatt samme geografiske utstrekning. Sterk utvikling av nye boligområder på både Figgjo, Bogafjell, Austrått og Skaarlia har gitt stadig nye utfordringer for soknet. Dette har resultert i tre nye lokalmenigheter på Figgjo, Bogafjell og Skaarlia. I tillegg har Sviland hatt eget kapell i over 90 år med 20 forordnede gudstjenester. Sviland fikk på midten av 80-tallet eget distriktsutvalg. Dette omgjøres nå til menighetsutvalg.

3.2.2.1.2 Figgjo menighet

I 1998 fikk Høyland sokn et tilbud fra biskopen i Stavanger og NMS om finansiering av en prestestiling med sikte på å møte den store forventede vekst på Bogafjellområdet, en ny bydel med 4-5000 innbyggere. Utgangspunktet for satsingen var å bygge opp en ny menighet for Figgjo som lokalt område, samtidig som en ønsket å legge til rette for videre satsing på Bogafjell. Høyland hadde lenge sett behovet for et styrket arbeid på Figgjo som også hadde sterk utbygging. Det endte med et treårig prosjekt i samarbeid med NMS, der NMS tok ansvar for lønn i ett år og Høyland menighetsråd sammen med lokalt utvalg for Figgjo tok ansvar for lønn de to andre årene. Gjennom dette arbeidet ble Figgjo menighet etablert. Fra avslutningen av prosjektet i 2002, har menigheten drevet arbeidet videre basert på givertjeneste. I dag er det en egen prest på Figgjo i 25% stilling.

Denne ressursen har vist seg å være alt for liten for å kunne ta seg av alle oppgaver en menighet bør ha. Det arbeides derfor med å få utvidet denne til 50% stilling. Figgjo menighet er eksempel på en menighet som antagelig ikke vil bli et eget sokn eller få egen kirke, men ut fra befolkningsgrunnlaget framstå som en områdemenighet med en sterk kjerne som er Den norske kirke i lokalsamfunnet. Arbeidet vil også antagelig i fremtiden bli drevet på delegert myndighet fra menighetsrådet.

3.2.2.1.3 Bogafjell menighet

Fra august 2002 inngikk Høyland menighetsråd ny avtale med NMS om et nytt prosjekt for Bogafjell der NMS ville bruke sin koordinator for menighetsplanting, Rune Rasmussen i 50% stilling i et 2-årig prosjekt på Bogafjell. NMS har sørget for lønn, mens Høyland menighetsråd i samarbeid med Sandnes kirkelige fellesråd og lokalt menighetsutvalg for Bogafjell sammen sørger for driftsutgiftene. Bogafjell menighet, som er basert på cellegrupper og mange frivillige medarbeidere, har på de to årene hatt en fin utvikling. Nye cellegrupper er etablert etter hvert som nye områder er blitt bebygde. Nå samles i gjennomsnitt over 100 mennesker til gudstjeneste annenhver søndag kl.11.00. Skolens mediatek er sprengt som lokale for gudstjenestefeiring og skolens gymnastikksal er nå gudstjenestelokale. Menigheten har helt fra starten hatt en nært og godt samarbeid med Bogafjell skole.

Fra høsten 2004 er Bogafjell menighet etablert med en fast driftsavtale mellom partene i prosjektet. Retningen på prosjektet er enstemmig vedtatt av styringsgruppen. Bogafjell menighet vil i løpet av noen år bli et sokn i Den norske kirke. Menighetsarbeidet bygges opp etter et annet mønster for menighetsarbeidet. Menigheten ønsker å være en cellebasert menighet som fullt ut tar del i de folkekirkelige handlingene.

Sandnes kirkelige fellesråd har leid en framtidig kirketomt av kommunen. Bogafjell menighet har kjøpt en brakke som er innredet som menighetsssenter med plass for både, kontor, undervisning, klubbvirksomhet, småbarnstreff og utleie av lokale til grunnskolens SFO. Kirkevergen har tatt ansvar for å flytte brakka over til kirketomta. Første byggetrinn med en menighetssal er under forberedelse.

3.2.2.1.4 Nytt prosjekt i Skaarlia

I april 2003 fikk Høyland menighetsråd en nytt tilbud om samarbeidsprosjekt med NMS for å møte det raskt voksende behov for en innsats i det nye boligområdet i Skaarlia/Austrått-Aust. Her planlegges det også en ny bydel med 4-5000 innbyggere. Utbyggingen er her like omfattende og rask som på Bogafjell. Menighetsrådet hadde egentlig planlagt å bruke sin egen residerende kapellan til å gå spesielt inn det nye boligområdet i en del av sin stilling. Høyland menighet hadde allerede 4 husfelleskap knyttet til området og så en stor utfordring i å få til noe mer. Tilbudet fra NMS resulterte i en ny 3-årig avtale. De gikk inn med lønn for hjemvendt misjonær i ett år, mot at Høyland/Skaarlia tok ansvar for givertjeneste for to år for menighetsprest i 60% stilling. I resten av stillingen har presten tjeneste for NMS. Prosjektet startet januar 2004 og de første gudstjenester var i mai 2004. Menigheten har høsten 2004 hatt gudstjeneste stort sett annenhver søndag kl.1800 med gjennomsnittelig 80 frammøtte barn og voksne. Tidspunktet er etter ønske fra barnefamiliene nå flyttet til kl.1700.

Også i Skaarlia bygges menigheten som en cellebasert menighet og det er overveiende sannsynlig at Skaarlia engang i fremtiden vil få egen soknestatus i kirken. Kommunen har satt av egen kirketomt i det nye boligområdet.

3.2.2.1.5 *Høyland menighetsråds videre strategi*

Høyland menighetsråd har i innværende valgperiode hatt representanter fra alle områdemenighetene.

Menighetsrådet har høsten 2004 vedtatt å opprette egne menighetutvalg for Sviland, Figgjo, Bogafjell og Skaarlia menigheter. I tillegg er området på Austrått-Håbet som er nærmest geografisk knyttet til Høyland gamle kirke, definert som eget menighetsområde som får sitt eget menighetsutvalg. Dette er bl.a. gjort for å ivareta og vitalisere den ”gamle” modernemenigheten som fortsatt har 5-6000 innbyggere og mye nybygging. Her ønsker en å videreutvikle gudstjenstefeiringen og styrke arbeidet med flere husfelleskap.

Menighetsutvalgene vil drive virksomheten i de respektive områdene på delegasjon fra menighetstrådet. Graden av delegering vil være noe forskjellig ut fra både lokalt ønske og hvilket stadium de enkelte lokale menighetene står. Høyland menighetsråd vil på denne bakgrunn få en mer koordinerende og overordnet funksjon for hele soknet og samtidig representere soknet i forhold til Sandnes kirkelige fellelråd.

Menighetsrådet ønsker å ta vare på og utvikle det som er av fellestiltak som kan være med på å binde soknet sammen:

- Ett menighetsråd/sokneråd med overordnet ansvar for koordinering og drift av hele soknet.
- Administrasjon med kontortjenester for alle de fem menighetene.
- Felles menighetsblad.
- Soknediakon som involveres i diakonalt arbeid i hele soknet.
- Eldresenter på menighetshuset.
- Enkelte fellesgudstjenester i Høyland kirke og friluftsgudstjenester i Arboret og Olsok-gudstjeneste på gammel kirketomt.
- En omfattende korvirksomhet på tvers av lokalmenighetene (barnekor, jentekor, Høyland kammerkor, tensingkoret Bukkene Bruse og Familiekoret).
- Koordinering av ulike ungdomstiltak som Bukkene Bruse, Krik på Figgjo, klubbvirksomhet på Bogafjell og Skaarlia/Høyland, speiderarbeid sammen med KFUM/KFUK. Disse aktivitetene knyttes opp mot konfirmantarbeidet i hele sokne

3.2.2.1.4 *Forsøksordning for valg av menighetsråd/sokneråd*

Høyland har søkt departementet om en forsøksordning for valg av menighetsråd/sokneråd: Hvert distrikt/lokale menighet nominerer sin representant med vararepresentanter til soknerådet. Høyland områdemenighet velger to siden menigheten er ca like stor som alle de andre områdemenighetene til sammen. Ved valget velger innbyggerne i hele soknet et sokneråd med minst en representant fra hver menighet. I tillegg har soknerådet gått inn for å forsøke med stemmerettsalder på 15 år, slik Kirkerådet har åpnet for. I tillegg velger hvert område sitt menighetsutvalg der representanten til soknerådet også er i utvalget. Forslaget er at menighetsutvalget velges for 2 år. Formelt sett, ut fra kirkeloven, er det til slutt soknerådet som oppnevner de som er valgt.

3.2.2.1.5 *Utfordringer videre for Høyland sokn*

Menighetsrådet ser fortsatt utfordringer med å koordinere tiltaksområder for hele soknet innen for eksempel ungdomsarbeid, korvirksomhet for barn, unge og voksne, diakonal tjeneste, administrative oppgaver, felles menighetsblad osv. Menighetsrådet er nå inne i en prosess med avklaring av bruk av det personell en disponerer: Sokneprest og residerende kapellan,

soknediakon, administrativ leder og kirkemusiker, alle i 100% stilling. Kirketjener i 60% stilling er knyttet til Høyland kirke og Sviland kapell. Videre har menighetsrådet vedtatt å satse på å bygge opp givertjeneste til en ungdomsarbeiderstilling.

Menighetsrådet har i 2005 søkt om å bli prosjektmenighet innen dåpsopplæringsreformen. En ønsker her å satse på aldersgruppen 14 til 18 år.

Det vil være helt sentralt å være aktivt tilstede i de ulike bydelene for bl.a.:

- Å bygge en bekjennende, åpen, diakonal og misjonerende menighet.
- Sammen med skoler, organisasjoner og lag være med på å bygge opp trygge og gode oppvekstvilkår for barn og unge.

3.2.2.2 Nysatsning i Sola menighet

Sola menighet består av i overkant av 5000 medlemmer, og er i sterk vekst folketallsmessig pga utbygging i sentrale områder. Geografisk deles menigheten i to av flyplassen: Området vest for flyplassen har ca 1000 innbyggere og er i hovedsak jordbruksområde, mens området øst for flyplassen har over 4000 innbyggere og er i hovedsak byggefelt. Kirken ligger i området vest for flyplassen der det bor minst folk.

Før krigen var det en stor kirke der dagens kirke ligger. Den ble revet under krigen pga at den kunne brukes som innflygingsmerke for engelske bombefly. Etter krigen skulle en bygge nytt. En innså da at en ville trenge både et gravkapell der kirkegården ligger og en større kirke i Sola sentrum. Pga. begrenset økonomi ville en først bygge et kapell der kirkegården er, og senere soknekirken i Sola sentrum. Kapellet ble gitt en størrelse slik at det kunne brukes til gudstjenester inntil hovedkirken i sentrum sto ferdig.

Etter hvert ble det betydelig boligbygging i Røyneberg/Sørnes området. En valgte da å prioritere kirkebygging i dette området framfor i Sola sentrum, og Sørnes ble skilt ut fra Sola som eget sokn. Det ble også en betydelig boligbygging i Sola sentrum/Skadberg, og en opplever nå "vakuemet" av den kirken som var planlagt, men som ikke kom.

Sola menighetsråd vedtok å satse spesielt på området i Sola sentrum/Skadberg og la opp til enkelte gudstjenester på bedehuset Ljosheim som ligger i området. Dette har nå utviklet seg og vokst slik at det er fast ordning med gudstjeneste i Sola kirke første og tredje søndag i måneden og på Ljosheim andre og fjerde søndag i måneden. Sola menighetsråd satser på grupper i menighetstenkningen. Fra høsten 2003 har det vært 50% prestestilling knyttet til gudstjenestene på Ljosheim, men for tiden er det vakanse i den stillingen. I den tiden en hadde egen prest for Ljosheim viste lokalet seg å være i minste laget. En har derfor lagt enkelte gudstjenester til Sola kulturhus. Dette har gitt større gudstjenesteframmøte, og en aner også at "terskelen" er lavere ved gudstjeneste i kulturhuset enn ved gudstjeneste i kirken eller på Ljosheim.

Hadde fordelingen mellom de to delene av Sola menighet vært annerledes ville nok en naturlig løsning være en geografisk deling etter tradisjonelt mønster. Men siden den eneste naturlige geografiske delingen ville gi en "rest-menighet" på 1000 innbyggere har en ikke gått inn på denne linjen. Menighetsrådet har staket ut kursen videre i form av en tenkning med én menighet med to gudstjenestesteder med forskjellig profil. En er åpen for at noen velger bare gå i kirka, noen bare på Ljosheim og noen begge steder. Menighetsrådet ønsker å bekrefte alle disse valgene som legitime valg.

Det er usikkert om den modellen menighetsrådet har valgt vil vise seg å kunne være en varig løsning. Den krever stor grad av samspill mellom de ulike aktørene, og stor vilje til

nytenkning fra både ansatte og råd, skal "Ljosheim-miljøet" få den nødvendige frihet til å bygge et framtidrettet fellesskap.

En alternativ måte å tenke på er å bygge den nye Ljosheim-menigheten som et "personsokn" som kan være felles for flere av menighetene i Sola kommune. Sola menighetsråd har allerede gitt klarsignal til å bygge fellesskap med forskjellig profil. Også de andre menighetene i Sola prestegjeld har forskjeller i profil og satsingsområde. En oppmykning av den geografiske strukturen i menighetstenkningen ville kunne gi mulighet til differensiering i profil og der den enkelte kunne velge sin menighetstilknytning ut fra dette. En slik løsning ville også kunne skape rom for at veksten på Ljosheim kunne få form av en ny menighet og dermed nødvendig frihet, samtidig som den mer tradisjonelle del av Sola menighet ikke ville få en uforsvarlig liten størrelse.

3.2.3 Områdemenigheter i Jæren prosti

3.2.3.1 Klepp stasjon menighet

Klepp Stasjon menighet består av mennesker i området som i dag utgjør Engelsvoll skolekrets. Det er per i dag rundt 1500 innbyggere på stedet, og området er stadig under utbygging. De senere år har Klepp Stasjon vært preget av mange nye innflyttere, særlig barnefamilier. Å nå disse vil være en prioritert oppgave for menigheten.

Initiativet til å starte en egen menighet på Klepp stasjon kom opprinnelig fra Frøyland og Orstad kyrkjelyd. Ut fra dette begynte en gruppe å se på mulighetene for en ny menighetsdannelse på Klepp stasjon. Da denne gruppen tok kontakt med NMS, ble det fortgang i planene om å tilsette en prest i menighetsplantingsprosjektet. Etter hvert ble de formelle linjene til Klepp sokneråd knyttet. En avtale mellom Klepp sokneråd og NMS om menighetsplanting på Klepp stasjon ble undertegnet i april 2003.

Menigheten er midt i prosjektperioden som løper fra august 2003 til august 2006. Etableringen synes å være i god rute og frammøtet til gudstjenestene er godt. Det har vært holdt 22 gudstjenester i 2004 med et gjennomsnitt på 67 deltakere. Menigheten er cellebasert og har sitt internasjonale engasjement knyttet til Thailand og forbønn for misjonærer fra stedet. Menigheten holder til på Engelsvoll skule.

3.2.3.2 Frøyland og Orstad kyrkjelyd

Frøyland og Orstad kyrkjelyd ble startet i 1994 som en områdemenighet for et nybyggingsområde bestående av en geografisk del av Klepp sokn og en geografisk del av Time sokn. Menigheten har prest og flere andre tilsatte. Menigheten gjennomfører gudstjenester 3 ganger i måneden, og den er cellegruppebasert.

Det har vært et grunnleggende prinsipp at et sokn skulle ligge innenfor grensene til en kommune. Frøyland og Orstad kyrkjelyd sitt geografiske område ligger i både Klepp kommune og Time kommune.

Kultur- og kirke departementet gjorde den 22.03.02 vedtak om å skille ut Frøyland og Orstad som et nytt sokn bestående av grunnkretser i to kommuner. Departementet skriver bl.a følgende i sitt vedtak:

Før bispedømmerådet treffer bestemmelse om å iverksette vedtaket om opprettelse av det nye soknet, må rådet påse:

- a) *at det foreligger en rettslig bindende avtale mellom de to berørte kommunene og Klepp kirkelige fellesråd som innebærer at kommunene i fellesskap utreder de utgifter som følger av kirkeloven § 15, og*
- b) *at det er gjort vedtak i de to berørte kommunene som innebærer at det vil være finansielt grunnlag for å oppføre kirke i soknet senest fem år etter at vedtak om utskillingen er iverksatt*

Det planlegges nå kirkebygg for det nye soknet og Stavanger bispedømmeråd har gjort vedtak om å iverksette departementets vedtaket med virkning fra 1.januar 2006.

3.2.3.3 Bærland menighet

Bærland skolekrets på Ålgård utgjør satsingsområdet for Bærland menighet. Ålgård har vokst til ei bygd på ca. 8000 mennesker og prognosen framover viser en fortsatt vekst til ca. 12 000 innbyggere de neste årene. Barnefamiliene utgjør den primære målgruppen. Ca. 25 % av Ålgårds befolkning er under 12 år. Barnefamiliene utgjør den primære målgruppen. Menigheten bruker Grendahuset som gudstjenestelokale foruten at en får benytte skole/gymsal til ulike aktiviteter

Bærland menighet ble startet ut fra en geografisk menighetstenkning, men synes å bevege seg i retning av en profilmenighet og en nettverksmenighet innen for et geografisk sokn. Klargjøring av denne utviklingen satte fart etter bispevisitasen våren 2004. Bakgrunnen for dette er bl.a byggingen av en ny kirke på Ålgård der det nå legges planer for at Ålgård menighet og Bærland menighet kan dele kirkehus. Modellen for et slik felles bruk av en ny kirke er spennende, men enda er mye uklart. Bærland menighet arbeider også med planer for egen ungdomsменighet sammen med Ålgård bedehus og Ålgård menighet.

Det er Ålgård menighetsråd og NMS som står bak menigheten. Den var en prosjektmenighet fra august 2001 til august 2004. Nå drives menigheten ut fra utvidet delegasjon fra Ålgård sokneråd.

Menigheten har 7 cellegrupper for voksne og ungdom som utgjør kjernen i arbeidet. Et spennende barnearbeid knyttet til gudstjenestene er også en viktig del av menighetens arbeid. Gjennomsnittlig 110 personer møtte fram til gudstjenestene i 2004.

3.2.4 Områdemenigheter i Karmsund prosti

3.2.4.1 Skåredalen menighet

Skåredalen bydel befinner seg øst i Haugesund. Bydelen er i vekst med ny skole, ny butikk og stadig nye byggeklare tomter. Ca.1250 innbyggere bor i Skåredalen. Hovedvekten av befolkningen er familier (barn 0-12 år og voksne 25-45 år).

Det er avsatt tomt til kirke i nærheten av skolen. Det finnes løse tanker om en omstrukturering av menighetene i Haugesund kommune til 4 menigheter. Menighetsgrensene må i så tilfelle trekkes om, og det er ikke unaturlig at Brakahaug blir slått sammen med Skåredalen til en menighet. Det finnes også andre mulige løsninger. Det er bygget prestebolig i Skåredalen. Presten som bor der har Skåredalen som et av sine ansvarsområder. Biskopen har forordnet 15 gudstjenester i året på Skåredalen skole.

Vår Frelasers menighet vedtok i 2003 at dette arbeidet kalles "Skåredalen lokalmenighet". Fra mai 2003 har gudstjenestene foregått på Skåredalen skole. Det er lønnet organist til gudstjenestene. Det er gudstjenester i snitt 3. hver uke i skoleåret. Menigheten er i stor grad involvert, både i gjennomføring og planlegging av gudstjenestene. Engasjementet er stort og deltakelse på gudstjenestene har økt. Gjennomsnittet ligger nå på ca. 60.

Menigheten har en egen samarbeidsavtale med NMS og presten er med i NMS' nettverk for menighetsplanting. Menigheten ønsker å jobbe cellebasert, men har strevd litt for å få mennesker engasjert i husfelleskap.

3.2.5 Områdemenigheter i Stavanger domprosti

3.2.5.1 Krosshaug menighet

Innenfor Hundvåg sokn bor det i dag ca 13.000 mennesker. Av disse er over 10.800 kirkemedlemmer. Det er lagt planer for stor utbygging av nye boligområder på Hundvåg, i det vesentligste på øyas østside. Hundvåg menighetsråd har derfor, på initiativ fra prestene, gått inn for å etablere et nytt menighetsfelleskap med tanke på å etablere et nytt sokn. Det er satt av tomt til nytt kirkebygg ved regulering i Stavanger kommune som også er avmerket på kommunens arealplandel. Den nye menigheten har fått navnet Krosshaug menighet og Stavanger biskop har forordnet gudstjeneste annenhver søndag, unntatt er sommertiden.

Forholdet mellom Hundvåg menighetsråd er regulert ved delegert myndighet til en menighetskomité. Gudstjenestene holdes i dag i Lunde skole, og Stavanger kommune stiller disse lokalene til rådighet i en form for tjenesteytingsavtale. Gudstjenesten holdes normalt kl. 17.30 og er i form noe friere i forhold til høymesseliturgen. Menigheten er i vekst og det er i ferd med å bli etablert cellegrupper og tiltak for barn.

Det er trukket opp mulige menighetsgrenser for en eventuell utskilling. Med bakgrunn i utviklingen innenfor kirkelig inndeling og organisering, er det imidlertid reist spørsmål om det er nødvendig å opprette et nytt sokn. Dette vil bli vurdert i sammenheng med framdriften av planer for kirkelig bygning på den avsatte tomt.

3.3 Personmenigheter

I Stavanger bispedømme er Lundehaugen menighet det eneste eksempelet på det som kan bli formalisert som en personmenighet. Lundehaugen menighet ble startet som et underutvalg i Gand menighet, men det skjedd en utvikling slik at menigheten nå definerer Sandnes by som sitt geografiske virksomhetsområde. Dessuten har en betydelig andel av menighetsdeltakerne kirkelig tilhørighet utenfor Gand sokn. Denne utviklingen har gjort det uaktuelt å knytte menigheten til et bestemt geografisk sokn.

Stavanger bispedømmeråd har gjentatte ganger forespurt Lundehaugen menighet om det er mulig, i forståelse med Gand menighetsråd, å knytte menigheten til det geografiske soknet. Både menighetsmøtet og styringsgruppen for menigheten har lagt til grunn at dette ikke er mulig.

De organene som handler på vegne av Lundehaugen menighet har gitt uttrykk for at de, ut fra sin strategiske tenkning, ikke finner det naturlig å ta ansvar for kasualia i et bestemt geografisk område. De utfører gjerne dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd for dem som velger å høre til menigheten.

Lundehaugen menighet har en form og et innhold som rekrutterer aktive deltagere fra et stort geografisk område. Ved å knytte virksomheten til et geografisk sokn, ville menigheten ha stått i fare for å gi aktuelle deltagere inntrykk av at de ikke lenger hører til i menigheten.

Lundehaugen menighet er bygd opp ut fra en sterk visjon om å skape engasjerte etterfølgere. Denne visjonen er bestemmende for virksomheten i menigheten. Stavanger bispedømmeråd arbeider for å sikre at også denne typen målrettet menighetsarbeid får sin plass innenfor Den norske kirke, og ikke tvinges inn i en alternativ bevegelse ved siden av kirken. Bispedømmerådet vil forhindre at nødvendig og ønsket fornyelse innen menighetslivet må organisere seg som en organisasjonsvirksomhet ved siden det ordinære menighetslivet.

Lundehaugen menighet har en teologi, en visjon og en arbeidsmåte som både er ønsket og villet av Stavanger biskop og Stavanger bispedømmeråd. Menigheten har fått et uttrykk og en form som ikke automatisk lar seg innpasse i forståelsen av den tradisjonelle folkekirke- og soknemenigheten. Stavanger biskop og Stavanger bispedømmeråd er likevel av den klare oppfatning at den geografiske soknemenigheten er det vanligste redskap for å være en bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke. Samtidig ser de at Lundehaugen menighet lykkes i å få en stor gruppe mennesker i tale, beholde dem i vår kirke og setter dem i stand til å bli aktive etterfølgere. Dette gjøres gjennom en klar visjon, gode strategier og en målrettet ansvarliggjøring av dem som hører til i menigheten.

Lundehaugen menighet er ingen protestmenighet. Den er ikke skapt ut fra noe ønske om konfrontasjon eller underkjennelse av arbeidet i soknemenighetene. De anser seg selv som en supplerende menighet med en berettiget plass ved siden av soknemenighetene.

Stavanger bispedømmeråd har søkt Kirkemøtet om godkjenning av et forsøksprosjekt der Lundehaugen menighet integreres i Den norske kirkes formelle struktur ved at menigheten knyttes til et sokn bestående av personer i stedet for et geografisk område. Den endelige avklaringen vil komme i løpet år 2005.

3.4 Ungdomsmenigheter

Vi ser at det innen soknemenighetene etableres egne ungdomsmenigheter, for eksempel i Gand menighet. Ungdomsmenigheter vil gjerne bestå av en gruppe personer som mer eller mindre kontinuerlig skiftes ut på grunn av at de blir eldre eller at de flytter ut av hjemmemenigheten, for eksempel i forbindelse med studier og skolegang.

3.5 Forsamlings- og Normisjonsmenigheter

IMI-kirken i Stavanger har tilknytning til Den norske kirke gjennom en avtale om tilsyn fra Stavanger biskop. En eller flere av menighetens pastorer er ordinert til prest i Den norske kirke. IMI-kirken har en tilknytning til Den norske kirke gjennom tilsynsavtalen, men er ikke en del av kirkens formelle organisasjon. Organisasjonsmessig har IMI-kirken tilknytning til Normisjon, og det er Normisjon sitt hovedstyre som er menighetens øverste organ. Dette gjelder også Elim forsamlingsmenighet i Sandnes som har ordinert prest, men som ikke har egen tilsynsavtale med Stavanger biskop. Misjonsambandet er i ferd med å etablere egne menighetslignende forsamlinger.

I vårt bispedømme er det flere og flere forsamlinger knyttet til de kristelige organisasjonene som framstår som menigheter. Det kan spørres om en større fleksibilitet i den formelle

strukturen for Den norske kirke kunne ha medført at flere av disse menighetene formelt sett ville ha blitt innlemmet i Den norske kirke.

3.6 Studentmenigheter og internasjonale menigheter

Det har lenge eksistert en interkonfesjonell, internasjonal menighet i Stavanger. I år har menigheten, gjennom Det Norske Misjonsselskap, tilsatt en prest som er ordinert til prest i Den norske kirke. Den formelle tilknytningen til Den norske kirke er ennå ikke avklart.

Ved Universitetet i Stavanger er det tilsatt studentprest. Det har ikke vært drøftet om det skal opprettes noen studentmenighet der.

4 MODELLER FOR HVORDAN DE NYE MENIGHETENE KAN BLI EN DEL AV DEN NORSKE KIRKES STRUKTUR

4.1 Nye menigheter i møte med etablert struktur

Den etablerte kirkelige strukturen er formet med en forutsetning om at menigheten og soknet er sammenfallende størrelser. I det følgende vil vi sette fokus på noen av de konkrete problemer, utfordringer og muligheter som oppstår når de nye menighetene, som ikke er geografiske sokn, skal få en ordnet plass innenfor Den norske kirkes struktur.

De nye menighetene har et mer eller mindre sterkt uttalt ønske om å være en del av og høre til Den norske kirke. Noen av disse menighetene har også gjerne et ønske om frihet i forhold til de ordninger og forpliktelser som gjelder for soknemenighetene. Enkelte menigheter kan se seg tjent med de fordeler som følger med tilhørigheten til Den norske kirke, men er mindre interessert i å ta på seg de tilhørende forpliktelsene. Det er i dette spenningsfeltet strukturer for nye menigheter skal utarbeides.

De nye menighetene har fått ulik profil og organisering. Det er ikke ønskelig å lage retningslinjer som begrenser profil og innhold i de nye menighetene. Likevel ser vi det som ønskelig at menighetene får en størst mulig enhetlig oppbygning og organisering.

Den missiologiske begrunnelsen har vært framtrepende ved mange menighetsplantinger, og en god del av menighetene har en misjonerende profil. Drivkraften har vært å nå mennesker og ta på alvor de samfunnsmessige endringer som preger vår tid.

Vi kan ikke se at opprettelse av nye menigheter i tilknytning til Den norske kirke i vårt bispedømme har vært begrunnet i teologisk uenighet. Befolkningsvekst har skapt behov for menighetsarbeid i nye geografiske områder, og dette har vært en viktig drivkraft for oppstart av områdemenigheter. Oppstart av nye menigheter er også begrunnet i strategisk tenkning og arbeids- og uttrykksformer, og da særlig i forhold til gudstjenestefeiring og gruppefellesskap.

Fordelene med de skisserte modellene for områdemenigheter er at de etablerer strukturer som er gjennomførbare innenfor det kirkelige regelverk slik det er i dag. Personmenighetene kan

etableres som valgmenigheter i rammen av forslaget til forsøkshjemmel i Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005). Den største ulempen ligger i det forhold at person- og områdemenighetene ikke direkte kan knyttes til fellestrådenes og bispedømmerådets økonomiske forpliktelser. Dette er en særlig utfordring i forhold til personmenigheter, og det er nødvendig at det arbeides for en ordning der område- og personmenigheter kan sikres en tilstrekkelig og forutberegnelig finansiering.

Arbeidsgruppen legger til grunn at gjennomføring av kasualia (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd), så langt som mulig, må inkluderes i de nye menighetene, og at dette må avspeiles i disse menighetenes organisering og arbeidsmåter.

4.2 Nye menigheter som soknemenigheter

Arbeidsgruppen vil framheve soknemenigheten som den primære og grunnleggende struktur som Den norske kirke anvender for å innlemme nye menigheter i kirken. Mange av de nye menighetene er områdemenigheter med en målsetting om å bli et eget sokn. Målsettingen er da at områdemenigheten skal kunne utgjøre kjernen i et nytt sokn.

Områdemenighetene har ofte en profil og arbeidsform som man tradisjonelt ikke forbinder med soknemenighetene. Det kirkelige regelverk og ordninger er i liten grad til hinder for at områdemenighetene beholder både sin profil og sin arbeidsform, også etter at de er blitt soknemenigheter. Menighetene i Den norske kirke fastsetter jo sin egen strategi for virksomheten, og det er ikke noe i veien for at for eksempel cellegrupper kan være det bærende i menigheten. Det er også mulig at menigheten, med godkjenning fra biskopen, kan ha en alternativ gudstjenesteform.

Erfaring viser at det er avgjørende for utviklingen av en nystartet menighet at målet er definert. I de fleste tilfeller etableres områdemenigheter for et område som etter hvert kan bli et sokn. Derfor er det viktig at områdemenigheten, sammen med de øvrige lokale kirkelige organer, tydelig stadfester at formålet med etableringen er legge til rette for at det skal skilles ut et sokn for området, og at den nystartede menigheten skal utgjøre kjernen i dette soknet.

Det vil være en nødvendig forutsetning for oppstart av en områdemenighet at menighetsrådet i modermenigheten gjør vedtak om opprettelse av ny menighet. I et slikt vedtak må de nærmere rammevilkår og forutsetninger for menighetsetableringen beskrives. I denne forbindelse kan menighetsrådet gjøre vedtak om at formålet med opprettelse av områdemenigheten er at modermenigheten på lengre sikt kan bli delt, og at områdemenigheten skal bli egen soknemenighet.

Vi ser imidlertid at tiden kan bli lang mellom opprettelsen av en områdemenighet og det tidspunkt at områdemenigheten blir et eget sokn. Begrunnelsen for at områdemenigheten ikke blir soknemenighet på etableringstidspunktet kan være følgende:

1. Områdemenigheten går inn i en lang venteperiode før den kan bli en soknemenighet.
2. Områdemenigheten kan ikke bli et sokn fordi det ikke finnes ressurser og grunnlag for å oppføre ny kirke.
3. Områdemenigheten kan ikke bli en soknemenighet fordi det befolkningsmessige grunnlaget ikke er til stede.

4. Menigheter som har fått en profil/visjon som innebærer at de ikke vil eller kan ta et ansvar for de forpliktelser som knyttes til soknet, og derfor ikke kan bli en soknemenighet. Slike menigheter kan formelt være områdemenigheter, men vil i praksis være personmenigheter.

Disse forholdene gjør det nødvendig med en struktur og organisering av områdemenigheten i perioden fram til den blir en soknemenighet. Dette vil bli omtalt i det følgende.

4.3 Områdemenigheter: Formelle og strukturelle spørsmål

4.3.1 Et lite tilbakeblikk: Kapelldistrikter

Den nå opphevede ordningen for kapelldistrikt gav en enkel styringsstruktur for avgrensede områder av sokn ved at det ble valgt menighetsråd for distriktet. Det er viktig å merke seg at kapelldistriktene var bygd opp rundt et eksisterende kirkebygg (kapell). Kommunene hadde ikke finansieringsansvar for kapellene.

Kapelldistriktene ligner på områdemenighetene, bl.a. ved at det i kapelldistriktene ble drevet menighetsarbeid i en begrenset del av soknet. Det er imidlertid ingen av de nye områdemenighetene i vårt bispedømme som driver sin virksomhet ut fra et kirkebygg.

Ordningen med menighetsråd for kapelldistrikt inneholder elementer som ville ha vært tjenlige for dagens områdemenigheter.

4.3.2 Behovet for områdemenigheter

Vi ser at kirken i nærmiljøet får en stadig viktigere rolle, og at nærhet virker evangeliserende. Gjennom den nærheten som områdemenigheter gir, får menigheten en misjonerende funksjon.

Noen sokn blir så store på grunn av utbygging at områder i soknet får et naturlig behov for en egen menighet. Andre soknemenigheter opplever så stor deltakelse i gudstjenester og menighetsarbeid, at de får et plass- og kapasitetsproblem. I slike situasjoner kan menigheten oppleve at mennesker trekker seg bort fra menigheten.

I begge disse tilfellene vil behovet for deling av menigheten måtte vurderes. Arbeidsgruppen ser at det er behov for områdemenigheter, og at slike menigheter er et nødvendig redskap for at Den norske kirke skal kunne tilby en tjenlig struktur i forbindelse med deling av menigheter.

4.3.3 Formell organisering av områdemenighetene

Områdemenighetene vi normalt være knyttet til Den norske kirke ved at menigheten organiseres som et utvalg under menighetsrådet i henhold til § 8 i Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet, fastsatt av Kirkemøtet 15.november 1996:

- 1. Menighetsrådet/kirkelig fellesråd kan oppnevne utvalg til forberedende behandling av saker som hører inn under rådet, til å utføre særskilte verv, til å lede grener av rådets virksomhet og til å utføre særskilt angitte oppgaver innen rådets ansvarsområde. Til slike utvalg kan det velges også andre enn rådets medlemmer. Begge kjønn skal om mulig være representert.*
- 2. Slike utvalg kan tildeles avgjørelsesmyndighet i alle saker som er lagt inn under utvalgets mandat hvor ikke annet er bestemt eller følger av lov.*

Gjennom vedtak fastsetter menighetsrådet hvilken myndighet som skal overføres fra menighetsrådet til menighetsutvalget. Denne myndighetsoverføringen (delegasjonen) må ta utgangspunkt i de oppgaver som ligger til menighetsrådet i kirkeloven. I delegasjonsvedtaket bestemmer menighetsrådet hvilke særskilt angitte oppgaver som menighetsutvalget skal utføre og ivareta.

Delegasjonen bør i praksis utføres ved at det vedtas et delegasjonsreglement. Et slikt reglement er et punktvis oppsett over hvilke oppgaver og myndighet som overføres fra menighetsrådet til menighetsutvalget.

Selv om menighetsutvalget for områdemeningen rettslig og organisatorisk langt på vei er underlagt menighetsrådet i modermenigheten, bør utvalget gis et selvstendig virksomhetsansvar i samsvar med kirkelovens § 9 første og annet ledd:

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Det er ønskelig at områdemeningene får et størst mulig formelt ansvar innen sitt geografiske område og at det blir etablert en styringsstruktur for områdemeningene som ligger nær opp til organiseringen av soknemenighetene. Derfor vil det også være ønskelig og nødvendig at menighetsrådet delegerer mest mulig av sin myndighet til områdemeningens organer. Hvilke ansvarsområder som skal delegeres må avgjøres ut fra en vurdering av hva som er hensiktsmessig og hvilke forvaltningsrettslige begrensninger som er satt for delegasjonsadgangen.

I tillegg inngås det gjerne avtaler mellom henholdsvis menighetsråd og kirkelig fellestråd, og den nye menigheten. Det Norske Misjonsselskap (NMS) er en viktig bidragsyter i forhold til flere av områdemeningene ved at NMS i en oppstartsfase stiller lønnsmidler til disposisjon for prestetjeneste i menigheten. Dette medfører at NMS ofte er part i avtalene som inngås mellom områdemeningen og menighetsråd/kirkelig fellestråd.

4.3.4 Områdemeningheter som juridisk person

Etter kirkeloven § 2 er soknet en juridiske person. Soknet har en rettslig selvstendighet som et stykke på vei kan sammenliknes med kommunenes.

Områdemeningene er, som utvalg under menighetsrådene, ikke juridiske personer. Deres rettslige handleevne utledes fra soknet. De styrende organene for områdemeningen vil ikke direkte kunne handle på vegne av soknet som juridisk person. Det betyr at menighetsrådet for soknemenigheten må opptre på vegne av områdemeningen i de situasjoner hvor områdemeningen trenger å være juridisk person. I praksis medfører dette at menighetsrådet inngår forpliktelser og påtar seg ansvar på vegne av områdemeningen der dette er nødvendig.

Uten lovendringer kan ikke områdemeninghetene bli egne rettssubjekter. Deres rettslige status må utledes fra soknemenigheten. Derfor vil en del oppgaver ikke kunne utføres av styringsorganene for områdemeningheten, men vil måtte ligge til menighetsrådet i modermenigheten.

4.3.5 Områdemeninghetens organer

Det finnes ingen retningslinjer for hvordan menigheter som ikke er soknemenigheter skal styres. Valg av organisering må skje etter avveining mellom ønsket om størst mulig selvstyre for områdemeningheten og ønsket om en organisering som ligger nærmest mulig det regelverk som gjelder for soknemenighetene.

Områdemeninghetene vil ha behov for organer tilsvarende soknemenighetenes menighetsråd og menighetsmøte. Arbeidsgruppen vil anbefale at kirkelovens ordninger for valg og sammensetning av menighetsråd og menighetsmøte gjøres gjeldende for områdemeninghetene så langt de passer. Det er avgjørende at kirkemedlemmene som bor i områdemeninghetens geografiske område gis mulighet til å delta i demokratiske valg på områdemeninghetens styringsorganer.

Områdemeninghetene er kirkerettslig å anse som utvalg under menighetsrådene. Det følger av Regler for menighetsrådets virksomhet § 8 at det er menighetsrådet som utnevner utvalg. Dette er vanskelig å forene med ønsket om at kirkemedlemmene i områdemeningheten skal velge sitt styringsorgan gjennom et demokratisk valg. For å avhjelpe dette, vil vi forslå at menighetsrådet forplikter seg til å oppnevne de personene som blir valgt av kirkemedlemmene i områdemeninghetens geografiske nedslagsfelt.

Selve valget i områdemeningheten bør gjennomføres samtidig med valg på menighetsråd. I praksis vil de som bor i bestemte grunnkretser i soknet ha stemmerett og være valgbare til styringsorganet for områdemeningheten. De avgir da stemme både i det ordinære menighetsrådvalget og ved valg av styringsorgan for områdemeningheten. Dette styringsorganet bør ikke kalles menighetsråd. Vi vil anbefale at de får betegnelsen menighetsutvalg.

Det vil ikke være naturlig at områdemeningheten får representant til kirkelig fellesråd. Områdemeninghetens interesser i fellesrådet må ivaretas av soknemenighetens fellesrådsrepresentant. Det er imidlertid viktig at områdemeninghetens organer blir hørt av fellesrådet i saker knyttet tilsetting av medarbeidere og andre forhold som direkte gjelder områdemeningheten.

4.3.6 Medlemsskap

Kirkemedlemmene som hører til en områdemeninghets geografiske område vil fortsatt være kirkemedlemmer i soknemenigheten. Dette gjelder selv om områdemeningheten er definert med klare grenser og har eget menighetsutvalg. Kirkemedlemmenes rettigheter og plikter utøves i rammen av soknemenigheten.

De som bor innenfor områdemeningheten, vil ha stemmerett ved det ordinære menighetsrådvalget. Dersom det velges menighetsutvalg, vil kirkemedlemmene i områdemeningheten i tillegg kunne stemme ved valget til menighetsutvalg.

4.3.7 Områdemeninghetenes økonomiske fundament

Dagens finansieringsordning for Den norske kirke gir ingen konkrete anvisninger på hvordan nye menigheter skal finansieres. Områdemeninghetene er formelt organisert som utvalg under menighetsrådet for modermenigheten. I utgangspunktet betyr dette at menighetsrådet er ansvarlig for at områdemeningheten har et tilstrekkelig økonomisk grunnlag.

Det kan her anføres at menighetsrådets vedtak om å opprette en områdemeninghet som et underutvalg også medfører økonomiske forpliktelser for både menighetsråd og fellesråd. Dersom ikke opprettelsen av områdemeningheten utløser nye økonomiske midler, kan det medføre at fellesrådet må omfordele midler mellom menighetene eller at modermenigheten selv må avgi en del av sine midler til områdemeningheten.

En ordning om at modermenighetene må avgi ressurser til områdemeninghetene, vil i mange tilfeller oppleves problematisk. Derfor er det vanskelig å nedfelle en forventning om at modermenigheten skal vise solidaritet og avgi ressurser til områdemeningheten.

Områdemeninghetene medfører en økning av menighetsarbeidet i soknet. Dette kan i seg selv utløse plikt for kommunen til å utrede ekstra midler i samsvar med kirkeloven § 15.

Områdemeninghetene trenger en stabil økonomi som er tilstrekkelig til å ivareta de oppgaver som det forventes at menigheten skal løse. Økonomien i områdemeninghetene bygger i større grad på givertjeneste enn det som er tilfelle for soknemenighetene.

Det Norske Misjonsselskap bidrar til oppstart av menigheter i utbyggingsområder som ikke har eget kirkebygg. De bidrar med betydelige tilskudd til lønnsmidler til prestetjeneste i områdemeningheter. De har finansiert prestetjeneste tilsvarende en prestestilling i 1 år, fordelt over 3 år, i seks områdemeningheter i Stavanger bispedømme. Den øvrige økonomien til disse menighetene kommer fra frivillige bidrag fra menigheten, fellesråd og til dels også bispedømmeråd. Menighetene har langt på vei vist seg å være livskraftige, noe som har medført store utfordringer knyttet til finansiering av prestetjenesten etter at Det Norske Misjonsselskap sin prosjektperiode er avsluttet.

Med en noe styrket lønnsressurs ville en gjennom 20-30 prosents statlig lønnsinnsats kunne stimulere til både 50% og 100 % prestestillinger i disse menighetene. På denne måten kunne vi oppnå å få på plass noen flere prestestillinger i bispedømmet i rammen av en modell der flere bidrar økonomisk.

Disse treårige prosjektene reiser to viktige problemstillinger. For det første er det viktig at prosjektene startes i samsvar med en strategi for hvilke steder i bispedømmet som trenger nye menigheter. Det bør derfor utarbeides en plan for hvilke steder det skal startes områdemeningheter, og eventuelt i hvilken rekkefølge dette skal skje. Det er svært viktig at menigheter plantes på steder det finnes grunnlag for en livskraftig folkekirkemenighet, og hvor menighetsplantingen er ønsket av alle impliserte kirkelige organer. Det må være samsvar mellom Den norske kirkes strategi og Det Norske Misjonsselskap sin strategi for menighetsplanting. For det andre er det svært viktig alle parter, før menigheten etableres, er innforstått med hvordan områdemeningheten skal finansieres når det økonomiske bidraget fra Det Norske Misjonsselskap opphører. Hvis ikke det foreligger en slik forståelse, kan det føre til konflikter og opphør av menighetsarbeidet.

Det blir ofte hevdet at menighetsplanting tapper modermenighetene for ressurser, både i form av økonomi og frivillige medarbeidere. Dessuten blir det hevdet at det lett oppstår

uoverensstemmelser mellom modermenighet og områdemenighet. Arbeidsgruppen ser disse problemstillingene, men legger til grunn at dette til en viss grad kan avhjelpes dersom nye menigheter plantes i samsvar med fastsatt strategi som har fått tilslutning fra alle lokale kirkelige organer. Det er i denne forbindelse viktig at de økonomiske og formelle forholdene er avklart før menigheten etableres.

Gudstjenesteforordning utløser en plikt for kommunen til å utrede midler til kirkelig fellesråd til gjennomføring av de forordnede gudstjenester. Samtidig skal de forordnede gudstjenestene i utgangspunktet gjennomføres av statlig finansiert prestetjeneste. Arbeidsgruppen vil framheve at gudstjenester utelukkende må forordnes med det siktemål å ansvarliggjøre kommunen i forhold til finansiering av områdemenighetene. Det kan stilles spørsmål ved om det er hensiktsmessig å forordne gudstjenester på et sted der det ikke er godkjent kirkebygg. Hvis ikke forordningsmyndigheten brukes med forsiktighet, og fellesrådet følger forordningen opp i forhold til kommunene, vil den miste mye av sin kraft.

Det må være en målsetting at de nye menighetene får økonomiske rammebetingelser som i størst mulig grad er i samsvar med det som gjelder for soknemenighetene.

4.3.8 Kirkebygg

Ingen av områdemenighetene i Stavanger bispedømme har i dag godkjent kirkebygg. De feirer gudstjenester i skolebygg og andre offentlige forsamlingslokaler. I noen av menighetene arbeides det med planer for oppføring av kirkebygg.

Etter kirkeloven § 17 skal det være kirke i hvert sokn. Konsekvensen av dette kravet er at mange områdemenigheter, som fyller alle andre forutsetningen for å kunne bli et sokn, ikke kan skilles ut som eget sokn. Dette betyr at det tidlig bør reguleres tomt til kirkebygg i alle aktuelle områder for nye sokn, og at arbeidet med finansiering av kirkebygg igangsettes så snart som mulig etter oppstart av områdemenigheten.

Et nytt kirkebygg koster i dag i gjennomsnitt 30 millioner kroner. For mange områdemenigheter er det lite realistisk at kommunen skal bidra til å finansiere et så kostbart kirkebygg. Det kan tenkes at en del av områdemenighetene kan se seg tjent med et kirkebygg som er enklere og mindre kostbart enn et kirkebygg som fyller gjeldende krav til soknekirker. Det bør revurderes hva som skal kreves, i tillegg til antall sitteplasser, for at et bygg skal kunne godkjennes som kirke for soknet.

En interessant problemstilling er om to sokn kan ha en felles hovedkirke, og at det i tillegg finnes et mindre samlingslokale for det nye soknet. En kunne her tenke seg ulike gudstjenestetidspunkt, og at det nye soknet avholder et visst antall gudstjenester i hovedkirken. Tanken må da være at hovedkirken og samlingslokalet til det nye soknet til sammen kan være "kirke" i kirkelovens forstand. Uansett bør det vurderes om en kan myke opp de kravene som gjelder for at et bygg skal kunne godkjennes som en soknekirke.

4.3.9 Prestetjeneste

4.3.9.1 Generelt

Alle områdemenighetene har en tilsatt ordinert prest med et særlig ansvar for å betjene menigheten. I noen av områdemenighetene er det en bispedømmerådstilsatt kapellan som gjør tjeneste i områdemenigheten. Men den vanligste ordningen er imidlertid at kirkelig fellesråd

har tilsatt prester i prosjektstillinger for områdemeninghetene. Disse prosjektstillingene finansieres i hovedsak gjennom innsamlede midler og tilskudd fra Det Norske Misjonselskap. De prestene som ikke er tilsatt av bispedømmerrådet kalles gjerne menighetsprester.

Når det gjelder det praktiske menighetsarbeid og strategi for dette, forutsettes det at presten samarbeider nært med menighetsutvalget, menighetsrådet i soknemenighet o.a. ”I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til en strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten”, jfr. tjenesteordningens § 10 annet ledd.

Ledelse av prestatjenesten i de nye menighetene byr på utfordringer der presten ikke er en bispedømmerrådstilsatt kapellan. Ledelse kan normalt utledes fra arbeidsgiveransvar. Rett og plikt til å lede prestatjenesten har den instans som har arbeidsgiveransvaret. Arbeidsgiver er dermed den som gir instruks og som forhandler fram arbeidsavtale med vedkommende arbeidstaker.

Arbeidsgiver for menighetsprestene i de nye menighetene er normalt kirkelig fellesråd. Dessuten står de under biskopens tilsyn. Det kan her problematiseres om prostens i det hele tatt kan utøve arbeidsledelse i forhold til prester som ikke er tilsatt av bispedømmerrådet. De vedtak som gjøres og avtaler som inngås i forbindelse med oppstart av nye menigheter, bør ideelt sett sikre at menighetens prest kan ledes på samme måte som en bispedømmerrådstilsatt prest. En slik ordning medfører at menighetspresten ledes av prostens.

Det at kirkelig fellesråd tilsetter prester for områdemeningheter, og at denne prestatjenesten i hovedsak finansieres av innsamlede midler, skaper utfordringer i forhold til ledelsesstrukturen. Kirkelig fellesråd utøver arbeidsgiveransvar. Områdemeningheten selv, som finansierer prestatjenesten, ønsker gjennom sin styringsgruppe å ha størst mulig innflytelse på prestens tjenesteutøvelse og hvilke arbeidsoppgaver presten skal utføre.

En områdemeninghet vil være tilpasset lokale forhold, behov og de ressurser som er tilgjengelige. Slik vil også den prestatjenesten være tilpasset den enkelte menighet. Områdemeninghetene vil være forskjellige avhengig av hvem som er initiativtaker og hvilke instanser som blir involvert. Avtaleparter kan være soknemenighetens menighetsråd, menighetsutvalget for områdemeningheten, en misjonsorganisasjon, bispedømmerråd og biskop. Avtalen kan regulere forhold som ansettelse, arbeidsgiveransvar, medarbeidersamtale, arbeidsområde, ledelse av prestatjenesten, tilsyn, kirkebokføring, kasualia m.m.. Prestens arbeidsgiver må ha ansvaret for at prosjektavtalen følges opp.

Områdemeninghetene betjenes av en ordinert prest, men soknepresten gir de nødvendige samtykker til utførelse av kirkelige handlinger. I denne forbindelse må det avklares hvilke forventninger og krav som stilles i forhold til prestens utførelse av kasualia (dåp, vigslor, begravelser, konfirmantundervisning, tjenesteuker, sykehjemsbesøk o.s.v.) Det vil her være naturlig ta utgangspunkt i Tjenesteordning for menighetsprester og skille ut de elementer som gjelder/ikke gjelder for områdemeninghetens prest.

Vi legger til grunn at prestatjenesten i en områdemeninghet skal, som for annen prestatjeneste innen Den norske kirke, utøves i samsvar med ordinasjonsløftet og Tjenesteordning for menighetsprester. Tjenesteordning for menighetsprester åpner imidlertid for tilpassninger når

det foreligger særlige grunner for spesialisert tjeneste og det vil ofte være naturlig å benytte seg av denne muligheten når en områdemenighet skal etableres.

Ettersom noen områdemenigheter er opprettet i samarbeid med kristne organisasjoner og/eller støttes av midler som samles inn lokalt, må det åpnes for at prestedtjeneste i sin helhet øremerkes områdemenigheten. Dette betyr at den formelt sett ikke trenger inkorporeres i den generelle prestedtjeneste i vedkommende tjenestedistrikt.

Prestedtjenestens innhold for øvrig avgjøres av det kirkelige regelverk, stillingsbeskrivelser og instruksjoner som fastsettes av arbeidsgiver. I forbindelse med opprettelse av områdemenigheter, er det i tillegg nødvendig at det inngås avtaler om prestedtjenesten mellom de involverte parter.

4.3.9.2 Arbeidsgiveransvar

Mulige instanser som kan være arbeidsgiver for prestene i områdemenighetene er kirkelig fellesråd, bispedømmerådet og den organisasjonen som det eventuelt inngås samarbeid med. I noen tilfeller vil menighetspresten allerede være i et arbeidsgiverforhold til en av disse instansene, og da kan det være naturlig å fortsette dette. Uansett bør prosjektavtalen mellom de berørte parter si hvem som skal være arbeidsgiver. Arbeidsgiver plikter å følge de lover og regler som gjelder i arbeidslivet.

4.3.9.3 Tilsetting

Presten må tilsettes i samsvar med de ordinære regler som gjelder for arbeidsgiverinstansen. I samarbeidsprosjekt kan det i tillegg gjøres avtaler om hvordan partene skal medvirke i forbindelse med tilsettingen.

4.3.9.4 Arbeidsområde

Områdemenighetens prest sitt arbeidsområde vil framgå av det kirkelige regelverk, utlysningstekst og arbeidsinstruksjoner. Avtaler som inngås bør være i samsvar med dette.

Der presten er tilsatt av bispedømmerådet, åpner Tjenesteordning for menighetsprester § 9 første og annet ledd for spesialordninger der prestens tjenestedistrikt kan fastsettes til å være et mindre område enn prostiet. Denne paragrafen vil være naturlig å anvende når en stilling skal øremerkes et menighetsplantingsprosjekt.

4.3.9.5 Arbeidsmåte

Prestedtjenesten i en områdemenighet er underlagt de samme ordninger som gjelder for øvrige menigheter innen Den norske kirke. "Liturgier og ordninger kan bare fravikes når de selv hjemler for det", jfr. Tjenesteordning for menighetsprest § 7. Alternative ordninger og liturgier kan benyttes etter avtale med vedkommende biskop, eventuelt prost når slik myndighet er delegert.

4.3.9.6 Arbeidsoppgaver

Tjenesteordning for menighetsprester § 2 siste ledd åpner for spesialisert prestedtjeneste og tilpassede arbeidsoppgaver og en prosjektavtale bør inneholde noe om dette. Prosten kan ikke pålegge vedkommende menighetsprest oppgaver innen prostiet for øvrig med mindre det foreligger avtale om dette, jf. tjenesteordning for menighetsprester § 10. For prester tilsatt av bispedømmerådet, kan biskopen fastsette nærmere bestemmelser om tjenesteoppgaver i henhold til tjenesteordningens § 14.

4.3.9.7 Tilsyn og fellesskap

Det forutsettes at biskop og prost utøver tilsyn med prestedtjenesten i et menighetsplantingsprosjekt på samme måte som for prestedtjenesten innen Den norske kirke for øvrig. Det forutsettes også at prester i områdemenheter deltar på lik linje med andre prester i aktuelle prestefellesskap i prostiet og bispedømmet.

4.3.10 Biskopens tilsyn

Områdemenheters organer vil være utvalg under soknemenighetens menighetsråd. Dette medfører at biskopen fører tilsyn med områdemenheters organer på samme måte som med de andre av soknemenighetens organer.

Områdemenheters prest vil alltid være underlagt biskopens tilsyn som ordinert prest i Den norske kirke.

4.3.11 Tilsetting av medarbeidere i områdemenheter

Arbeidsgruppen legger til grunn at tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvar for stillinger knyttet til områdemenheter bør ligge til soknets organer. Menighetsutvalget bør gis uttalerett i tilsettingssaker.

Med unntak for de situasjoner der bispedømmerådet tilsetter prester for områdemenheter, vil det være naturlig at kirkelig fellesråd ivaretar tilsettings- og arbeidsgiverfunksjoner i forhold til alle medarbeidere som gjør tjeneste i områdemenheter. Det er her verdt å merke seg at dette vil gi fellesrådet instruksjonsmyndighet i forhold til medarbeideren. Derfor vil det være viktig at områdemenheter deltar aktivt i forbindelse med utlysning og tilsetting, og den påfølgende fastsettelse av instruks for stillingen.

4.3.12 Kirkelige ordninger og liturgier

Områdemenheter har ofte en relativt løs og lite formalisert organisering og struktur. Dette betyr ikke at områdemenheter er mindre forpliktet på Den norske kirkes ordninger enn soknemenighetene. De kirkelige ordninger gjelder for de nye menighetene. Dette betyr at liturgier og det kirkelige regelverk gjelder dersom det i henhold til den aktuelle bestemmelse ikke er gjort unntak for områdemenheter.

4.3.13 Kirkebokføring og rapportering

I dag skjer kirkebokføring og rapportering til kirkelig årsstatistikk fra de nye menighetene gjennom soknemenighetene. Dette medfører bl.a. at aktiviteten i de nye menighetene blir innlemmet i soknemenighetens tall, og den nye menighetens aktivitet og innsats blir ikke synlig i den kirkelige årsstatistikken. Dette er en ordning som kan oppleves uheldig der områdemenheter har en aktivitet og størrelse som kan sammenlignes med modernemenighetens.

4.4 Andre menighetstyper knyttet til soknet

4.4.1 Flere menigheter i samme sokn eller kirkebygg

Vi har ovenfor drøftet spørsmål knyttet til de tilfeller der det innen en soknemenighet blir etablert en områdemenheter. Vi ser imidlertid også andre typetilfeller der det kan oppstå flere menigheter innen et sokn. Noen av disse menighetene kan gjerne ha tilknytning til ett og samme kirkebygg.

4.4.2 Soknet deles inn i flere områdemenheter

Høyland menighetsråd har delt soknet inn i fem områdemenheter: Høyland, Bogafjell, Sviland, Skaarlaia og Figgjo. Høyland menighetsråd har delegert til menighetsutvalgene å utføre menighetsarbeid og gjennomføre gudstjenester innen sine geografiske områder.

Menighetsrådet (som nå kalles sokneråd) ivaretar en koordinerende funksjon for områdemenheter i soknet og utøver den myndighet som ikke kunne delegeres til menighetsutvalgene. Dette er en modell som er gjennomført i kraft av delegasjonshjemmelen i Regler for menighetsrådenes virksomhet § 8.

Det som her er viktig å legge merke til er at det finnes myndighet som ikke kan delegeres fra en menighetsråd til et menighetsutvalg. Menighetsutvalgene kan derfor aldri bli fullverdige menighetsråd.

Høyland menighetsråd har søkt om et forsøksprosjekt der det ved menighetsrådsvalget i 2005 velges medlemmer til både menighetsutvalgene og soknerådet.

4.4.3 Flere menigheter i samme kirkebygg

I noen områder kan det tenkes en situasjon der flere menigheter feirer gudstjenester i samme kirkebygg. Dette kan være tilfelle der det i tillegg til soknemenigheten er etablert en områdemenighet som på grunn av korte geografiske avstander kan feire sine gudstjenester i soknekirken. Det vil da være hensiktsmessig at menighetene feirer gudstjeneste på ulike tidspunkt.

4.4.4 Profilmenheter innen soknet

I soknemenighetene kan det etableres en gruppe mennesker som ønsker å delta i et menighetsarbeid med en annen profil en det soknemenigheten har. I en slik situasjon er det mulig å se for seg en modell der en alternativ menighet etableres som en profilmenighet. En slik profilmenighet kan organiseres som et utvalg under menighetsrådet i soknet i henhold til Regler for menighetsrådenes virksomhet § 8.

Profilmenighetene vil ha mange formelle likhetstrekk med områdemenheter. Hvis soknemenigheten også omorganiseres, vil det kunne oppstå en situasjon som ligner på den vi ser i Bergen indre by. Vi vil da innen ett og samme sokn kunne få to eller flere menigheter med ulik profil.

I Ålgård sokn ble Bærland menighet opprettet for å drive menighetsarbeid i et geografisk område. I dag er Bærland menighet formelt å regne som en områdemenighet.

Bærlandsområdet er imidlertid for lite til noen gang å kunne bli et sokn. Dessuten har menigheten fått mange deltakere som bor utenfor menighetens geografiske område. Ved bispevisitasen i 2003 pekte biskopen muligheten for at Bærland menighet kunne flytte sin virksomhet til det planlagte nye kirkebygget for Ålgård sokn. Bærland menighet ville da kunne feire gudstjeneste på et annet tidspunkt enn soknemenigheten.

4.4.5 Ungdomsmenheter

I utgangspunktet kunne en bydekkende ungdomsmenighet etableres som en personmenighet, men det ville være lite aktuelt å overføre ungdommens kirkelige medlemskap til ungdomsmenigheten. Dessuten vil menighetsdeltakerne være i en livssituasjon som gjør det

vanskelig for dem å holde oppe en nødvendig formell struktur. Derfor vil arbeidsgruppen anbefale at ungdomsmenigheter ikke formelt etableres om egne person- eller kategorialmenigheter, men at de organiseres som menighetsutvalg i et sokn eller som fellesprosjekt mellom flere menigheter.

Vi ser det som hensiktsmessig at ett sokn og menighetsråd ivaretar den formelle tilknytningen mellom ungdomsmenigheten og Den norske kirke, men at drift og styring av ungdomsmenigheten skjer i samarbeid mellom flere menigheter. Vi kan ikke se at det foreligger noen avgjørende formelle hindringer mot at menighetsrådet også oppnevner personer fra andre soknemenigheter til å sitte i menighetsutvalget for ungdomsmenigheten.

4.5 Personmenigheter: Formelle og strukturelle spørsmål

4.5.1 Innledning

Personmenigheter er den menighetskategorien som det er knyttet størst formell uklarhet til. Vi har ennå ingen eksempler på personmenigheter som har en direkte og formell tilknytning til Den norske kirke. Derfor vil framstillingen preges av hvilke ordninger arbeidsgruppen anses som hensiktsmessige for kommende personmenigheter.

Det forsøksprosjektet som er under utarbeiding knyttet til Lundehaugen menighet illustrerer best hvordan en personmenighet kan se ut i praksis. Vi vil derfor ha forsøksprosjektet knyttet til Lundehaugen menighet særlig for øye når vi i det følgende skal gjøre rede for formelle og strukturelle spørsmål knyttet til personmenigheter.

Det gjeldende kirkelige regelverk gir ikke rom for at personmenigheter kan knyttes til Den norske kirke. Dersom det åpnes for formell etablering personmenigheter, vil dette i første omgang måtte skje som forsøk.

4.5.2 Behovet for personmenigheter

På større steder vil personmenigheter kunne ivareta de menneskene som føler det naturlig å høre til en annen menighet enn soknemenigheten de geografisk hører til. Gjennom personmenigheter kan Den norske kirke tilby mennesker et menighetsfellesskap med alternativ profil, både i gudstjenestefeiring og menighetsarbeid.

Det kan være hensiktsmessig å etablere personmenigheter i områder med et stort befolkningsgrunnlag. På mindre steder kan etablering av personmenigheter skape problemer. Derfor er det svært viktig at personmenigheter etableres på steder med et tilstrekkelig befolkningsgrunnlag, og at etableringen skjer i samsvar med soknemenighetenes ønsker og strategier. Etablering av personmenigheter må derfor kun skje i forståelse med de lokale kirkelige organer. Dersom etableringen er en protest mot soknemenighetene, er personmenigheter lite tjenlige.

4.5.3 Forslag til forsøksordning for valgmenigheter

Gjeldende forsøkshjemmel i kirkeloven § 5 fjerde ledd er for snever til å kunne omfatte forsøk som f.eks. forsøket knyttet til Lundehaugen menighet. Kirkerådet anmodet derfor i 2004 om en utvidet forsøkshjemmel, bl.a. for å kunne gjennomføre dette forsøket. Departementet har etter dette utarbeidet et lovendringsforslag som av Regjeringen, gjennom godkjenning av

Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005), er fremmet for Stortinget. Det foreligger forslag om følgende ordlyd til kirkeloven § 24 nytt sjette ledd:

Kirkemøtet kan godkjenne forsøk med valgmenigheter som selv finansierer sin virksomhet. Nærmere vilkår for det enkelte forsøk fastsettes av Kirkemøtet.

I proposisjonen blir det gitt følgende merknad til lovendringsforslaget:

Sjette ledd gir Kyrkjemøtet mynde til å godkjenne forsøk med valkyrkjelydar som sjølv finansierer verksemda. Ein valkyrkjelyd går på tvers av den geografiske soknestrukturen. Ingen kan bli medlem av ein valkyrkjelyd utan sjølv å vilje det. Det blir opp til Kyrkjemøtet å fastsetje nærare vilkår for forsøka, mellom anna om kva organ valkyrkjelyden skal ha, om valkyrkjelyden skal vere representert i kyrkjeleg fellesråd, og om kva tilhøve det skal vere mellom valkyrkjelyden og bispedømerådet.

Arbeidsgruppen legger til grunn at personmenigheter kan være en kategori under valgmenighetsbegrepet, og at forsøk med personmenigheter kan gjennomføres dersom ovennevnte lovendringsforslag blir vedtatt av Stortinget og sanksjonert av Kongen i løpet av første halvår 2005. Det blir imidlertid Kirkemøtet som vil måtte tolke og innholdsbestemme den nye forsøkshjemmelen.

4.5.4 Formell organisering av personmenighetene

Arbeidsgruppen legger til grunn at en personmenighet formelt sett bør være mest mulig lik en soknemenighet. I Hanssons kirkerett, 1956, står følgende på side 35:

Den grunnleggende og opprinnelige kirkelige enhet er menigheten. Kirkens funksjoner så vel som den enkeltes medlemsforhold er knyttet til dette lokalt avgrensede personsamfunn. Territorialt har menigheten fra gammel tid falt sammen med den sivile enhet sognet, og omfatter alle kirkemedlemmene som bor i dette, derav ord som sognemenighet, sognekirke og lignende.

Vi ser det som hensiktsmessig å ta utgangspunkt i soknet når det skal skisseres en mulig formell organisering av personmenighetene. Vi vil peke på hvilke muligheter som kan ligge i en ordning der soknet ikke utelukkende knyttes til et geografisk område, men hvor et sokn knyttes til en avgrenset gruppe mennesker. Mulighetene ligger først og fremst i at kirkeloven gjelder for de menigheter som er bygget på soknet, og ved å la personmenighetene også bygge på et sokn, vil hele det kirkelige regelverk kunne gjøres gjeldende for personmenigheter så langt det passer. Da vil personmenighetene få kirkelovens demokratiske styringsstruktur, medlemsordninger, finansieringsordninger, tilknytning til kirkens rådsstruktur osv. I utgangspunktet vil en personmenighet og en soknemenighet kunne ha identiske formelle strukturer.

Et sokn som er knyttet til avgrenset gruppe mennesker, vil vi kalle "personsokn". Forsøket knyttet til Lundehaugen menighet har personsoknet som sitt fundament

4.5.5 Personsoknet som juridisk person

En personmenighet vil ha behov å inneha juridiske rettigheter og forpliktelser på lik linje med en soknemenighet. Soknemenigheten er en juridisk person i henhold til kirkeloven § 2 første ledd, første og andre punktum:

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og kan ikke løses fra denne. Soknet har selv rettigheter og forpliktelser, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter.

Et personmenighet knyttet til et personsokn vil, dersom den utvidete forsøkshjemmelen i kirkeloven blir vedtatt, bli godkjent i medhold av lov. Vi antar at denne godkjenningen gir grunnlag for at personsoknet blir en juridisk person.

4.5.6 Personmenighetens organer

Personsoknet vil måtte ha de samme organer som et geografisk sokn. Dette medfører at personsoknet i utgangspunktet vil ha menighetsråd og kirkelig fellestråd som sine organer. Det vil også måtte være menighetsmøte for personmenigheten.

Menighetsrådet velges av personmenighetens medlemmer i samsvar med kirkelovens ordning. Menighetsrådet kan på tilsvarende måte velge en representant til kirkelig fellestråd. Dersom personmenigheten knyttes til et geografisk område som ikke utgjør en kommune, kan det være u hensiktsmessig at soknet knyttes til kirkelig fellestråd.

4.5.7 Medlemsskap

Arbeidsgruppen ser det som hensiktsmessig at det etableres en ordning for hvordan medlemmer av Den norske kirke skal kunne overføre sin kirkelige tilhørighet fra bostedssoknet til personsoknet.

Vi ønsker en ordning der medlemmer av Den norske kirke skal kunne melde fra til personmenigheten, ved menighetsrådet, at de ønsker å høre til menigheten. Det skal i denne forbindelse ikke stilles andre krav til de som ønsker å tilhøre personmenigheten enn det som stilles til andre medlemmer av Den norske kirke. Likevel vil det være naturlig og ønskelig at menighetenes egenart på forhånd tydelig er presentert for de som gir slik melding.

Etter at personmenigheten har mottatt en melding fra et kirkemedlem som ønsker å høre til menigheten, gis det melding til soknemenigheten der vedkommende bor om overføring av tilhørighet. I forsøksprosjektet knyttet til Lundehaugen menighet som bymenighet, er det satt som en forutsetning at alle medlemmer av Den norske kirke, som bor i Sandnes kommune, etter eget ønske skal kunne overføres til bymenigheten.

De kirkemedlemmene som hører inn under personmenigheten, vil ha sine kirkelige rettigheter og plikter i rammen av personsoknet. Vi kan ikke se at det er nødvendig å innføre begrensninger i forhold til valg og representasjon i regionale og sentrale kirkelige organer.

Arbeidsgruppen ser at det ofte vil være hensiktsmessig at personmenighetene får en geografisk avgrensning, for eksempel når personmenigheten er en bymenighet. Da bør ordningen være at kirkemedlemmer i en region/kommune kan fritt melde overføring til personmenigheten. Når det gjelder personer som bor utenfor dette området, ser vi en mulig ordning der personmenigheten mottar melding fra kirkemedlemmer som ønsker å høre til menigheten. Deretter søker menighetsrådet til biskopen om overføring av medlemsskap i samsvar med ordningen i kirkeloven § 4:

I særlige tilfelle kan biskopen etter samtykke fra vedkommende menighetsråd samtykke i at en person for et begrenset tidsrom gis stemmerett i et annet sokn enn vedkommende er bosatt i.

Arbeidsgruppen ser imidlertid at andre ordinger, som er lettere å administrere enn dette, bør vurderes.

4.5.8 Personmenighetens økonomiske fundament

Det framgår av Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005) at valgmenigheter selv skal finansiere sin virksomhet. Personmenigheter blir ansett som valgmenigheter i forhold til denne odelstingsproposisjonen.

Vi legger til grunn at personmenigheter må integreres i Den norske kirkes struktur, og da også i forhold til finansieringsordninger. Vi anser det problematisk dersom for eksempel bymenigheter for Den norske kirke skal finansieres utelukkende gjennom gaver og frivillige bidrag.

Det er viktig at personmenighetene får et forutsigbart og fast økonomisk fundament, slik at både ansatte og frivillige vet hva de har å forholde seg til. En viss forutsigbarhet med tanke på økonomi er viktig med tanke på å planlegge arbeidet. Dette gjelder også i forhold til om en kan, og eventuelt i hvor stor stilling, ansette medarbeidere i menighetene.

Forutsigbarhet i økonomien er også viktig med tanke på å få tak i gode og tjenelige lokaler til gudstjenestefeiring og annet menighetsarbeid.

Dersom lovendringsforslaget i Odelstingsproposisjon nr.30 (2004-2005) blir vedtatt av Stortinget, vil personmenigheter i kirkerettslig forstand måtte anses som valgmenigheter. Det følger av proposisjonen at valgmenigheter skal selv finansiere sin virksomhet. Dette betyr at kostnader knyttet til drift av personmenigheten ikke kan tas med i fellestrådet budsjettforslag til kommunen. Områdemenigheten vil heller ikke ha rett til midler til offentlig prestetjeneste.

Dette medfører at personmenighetene i utgangspunktet må ha innsamlede midler som sitt økonomiske fundament.

Det vil likevel være mulig for kirkelig fellestråd og bispedømmerrådet å bidra med midler til henholdsvis drift og prestetjeneste i personmenighetene. En personmenighet vil uansett ha langt færre medlemmer enn soknemenigheten, slik at personsoknet etter vanlig tankegang vil kunne få problem med å få tildelt tilstrekkelig med ressurser gjennom det gjeldende ressursfordelingssystemet. Ressurstildelingene vil ofte knyttes til antall kirkemedlemmer i soknet, og et personsokn med forholdsvis få medlemmer vil følgelig få tildelt mindre ressurser enn soknemenighetene. Dette gjelder både i forhold til tildeling av presteressurs, og eventuelle personalressurser og økonomiske ressurser fra kirkelig fellestråd.

4.5.9 Kirkebygg

Et krav om at det skal være kirkebygg i personsokn kan skape problemer. Det vil være vanskelig å begrunne at en personsokn med få, men aktive medlemmer, skal ha behov for et kirkebygg. Det kan særlig overfor kommunene bli problematisk å legitimere behovet for et kirkebygg.

Uansett vil det ikke i en eventuell prøveperiode for en valgmenighetsordning foreligge mulighet eller hjemmel for kommunal finansiering av kirkebygg for et personsokn.

4.5.10 Prestetjeneste

Det vil være naturlig at biskopen gjør en bestemmelse om at det kan avholdes gudstjenester i personmenigheter. Det kan stilles spørsmålstegn ved om dette kan skje gjennom en forordning ettersom det i odelstingsproposisjonen er nedfelt som et prinsipp at valgmenigheter ikke skal medføre kostnader for kommunene. Gudstjenesteforordning utløser jo normalt plikt for kommunene til å utrede midler til kirkelige fellestråd til dekning av utgifter knyttet til forordnede gudstjenester.

Arbeidsgruppen ser det som avgjørende for tilknytningen mellom personmenigheter og Den norske kirke at menighetene betjenes av statlig finansiert prestetjeneste. Dette fordi det vil være unaturlig at en prest, som utelukkende får dekt sin lønn av menighetens innsamlede midler, forpliktes til å ha sete i menighetsrådet og gjennomføre kasualia. Den norske kirkes medlemmer, som hører til personmenigheten, må betjenes av en statlig finansiert prest. I den grad personmenigheten er tildelt statlig finansierte prestetjeneste, har menigheten plikt til å gjennomføre dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd for de kirkemedlemmene som hører til menigheten.

Personmenighetene må betjenes av prest som er ordinert til prestetjeneste i Den norske kirke. Tjenesteordning for menighetsprester vil gjelde så langt den passer for prestetjenesten i personmenighetene. Den statlig finansierte presten for personmenigheten må tilsettes som menighetsprest med særskilt ansvar for områdemenigheten, jfr. den nye ordningen i Tjenesteordning for menighetsprester. Denne presten vil måtte ledes av en prost.

4.5.11 Biskopens tilsyn

Personmenighetens organer vil være kirkelige organer. Dette medfører at biskopen fører tilsyn med personmenighetens organer på samme måte som med soknemenighetens organer. Personmenighetens prest vil alltid være underlagt biskopens tilsyn som ordinert prest i Den norske kirke.

4.5.12 Tilsetting

I den grad det stilles midler til disposisjon for statlig prestetjeneste, er det hensiktsmessig at menighetspresten tilsettes av bispedømmerrådet etter gjeldende ordninger og prosedyrer. Arbeidsgiveransvaret ivaretas da av biskop og bispedømmerråd. Det legges til grunn at det kan innarbeides rutiner og avtaler slik at menighetens ønsker og behov i forbindelse med utlysning og tilsetting ivaretas på en tilstrekkelig måte.

Andre medarbeidere i personmenigheter med fellestrådtilknytning må tilsettes av kirkelig fellestråd. Fellestrådet innehar da arbeidsgiveransvaret. Vi vil imidlertid påpeke muligheten for at kirkelig fellestråd kan delegere tilsettingsmyndighet til menighetsrådet iht. kirkeloven § 14 annet ledd, tredje punktum:

Kirkelig fellestråd kan bemyndige menighetsråd til å utøve tilsettingsmyndighet og arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellestrådet.

I personmenigheter uten fellestrådtilknytning, vil det være menighetsrådet som ivaretar tilsettings- og arbeidsgivermyndighet.

4.5.13 Kirkelige ordninger og liturgier

De kirkelige ordninger vil måtte gjelde for personmenighetene. Dette betyr at liturgier og det kirkelige regelverk gjelder dersom det i medhold av det aktuelle regeleverk ikke er gjort unntak for personmenigheten.

4.5.14 Kirkebokføring og rapportering

Det bør føres egen kirkebok for personsoknene. Dette medfører også en forpliktelse til å rapportere til kirkelig årsstatistikk.

4.6 Kategorialmenigheter

4.6.1 Kategorialmenigheter i kirkelovens forstand

For kategorialmenigheter gjelder kirkeloven § 2 siste ledd:

Særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter fastsettes av Kongen.

Det finnes i dag en vedtatt ordning for døvemenigheter. De som er medlemmer av Døvemenigheten har medlemsmessig tilknytning både til bostedssoknet og Døvekirken.

Vi ser imidlertid at behovet for en forhåndsdefinert struktur for kategorialmenigheter, og da særlig i forhold til internasjonale menigheter og studentmenigheter.

4.6.2 Studentmenigheter

Studentmenigheter vil være sammensatt av personer som i hovedsak har sin kirkelige medlemstilknytning et annet sted enn hvor de bor. Vi kan derfor ikke se at det er mulig å definere en selvstendig formell struktur for studentmenigheter.

Det kan tenkes at en studentmenighet vil kunne opprettes som et utvalg under et menighetsråd for en soknemenighet. Dette vil imidlertid bare være aktuelt der studentmenigheten har en sterk tilknytning til vedkommende soknemenighet. På de fleste studiesteder vil det trolig være vanskelig å finne en menighet som kan ivareta en slik funksjon for en studentmenighet.

Vi legger derfor til grunn at en formell struktur for studentmenigheter best kan etableres ved at det utarbeides en særskilt ordning i henhold til kirkeloven § 2.

4.6.3 Internasjonale menigheter

De internasjonale menighetene vil ofte bestå av et flertall av personer som ikke er medlemmer av Den norske kirke. For internasjonale menigheter synes det derfor vanskelig å etablere en struktur med en formell tilknytning til Den norske kirke.

Arbeidsgruppen vil foreslå at de internasjonale menighetene etableres som økumeniske menighetsfellesskap. I juridisk forstand kan disse gjerne være foreninger. Tilknytningen til Den norske kirke kan ivaretas gjennom samarbeidsavtaler.

Biskopen vil ha tilsyn med prestedtjenesten i menighetsfellesskapet dersom der er ansatt en ordinert prest. Ut over dette er det lite tjenlig at biskopen har tilsyn med menigheten. Dette

fordi et fåtall av deltakerne i menighetsfellesskapet og dets styrende organer vil være medlemmer av Den norske kirke.

4.7 Valgmenigheter

4.7.1 Generelt om valgmenigheter

I Odelstingsproposisjon nr. 30 (2004-2005) er det fremmet forslag om at det som forsøksprosjekt kan åpnes for valgmenigheter i Den norske kirke. Proposisjonen sier at en valgmenighet er en menighet som går på tvers av den geografiske soknestrukturen. Ut over dette gir ikke proposisjonen noen anvisning på hvordan en valgmenighet skal organiseres.

Arbeidsgruppen har pekt på personmenigheter som en egen kategori av valgmenighet. Personmenighetens fortrinn er at den strukturelt er svært lik en soknemenighet. Vi kan ikke se at det i Stavanger bispedømme er ønskelig eller nødvendig med valgmenigheter som ikke er personmenigheter. Valgmenigheter etter dansk mønster vil etter vår oppfatning ikke virke samlende for Den norske kirke, og kan derfor ikke anbefales.

4.7.2 Forsamlings- og Normisjonsmenigheter

Biskopene har inngått avtaler om tilsyn med menigheter knyttet til Normisjon. Disse avtalene reiser mange prinsipielle spørsmål knyttet til innholdet i biskopens tilsyn. I tillegg er forholdet mellom hovedstyret i Normisjon sin styringsrett med menigheten og biskopens tilsyn uavklart.

Dersom en forsamlings- eller Normisjonsmenighet skulle ønske en mer formell tilknytning til Den norske kirke, kunne det skje i rammen av det som i Odelstingsproposisjon nr. 30 (2004-2005) omtales som valgmenigheter. Vi vil i denne sammenheng henvise til bispemøtevedtak i sak BM 01/05 der det stilles krav til valmenigheter:

På flere steder i vårt land er det i løpet av de senere år opprettet menighetslignende forsamlinger som forstår seg som en del av Den norske kirkes virksomhet, men som ikke er ordinære, geografisk avgrensede sokn. Noen av disse forsamlingene er tilknyttet landsomfattende frivillige kristelige organisasjoner, mens andre ikke har en slik tilknytning. Forsamlingene fungerer i regelen som gudstjenestefeirende fellesskap, med forvaltning av nattverd og dåp.

I noen tilfeller har biskopene vært rådspurt og gitt sin anbefaling forut for etableringen av slike forsamlinger. Noen av biskopene har et etablert samarbeid med den enkelte forsamling, eller med den organisasjonen som forsamlingen tilhører, for bl. a. å regulere forholdet til den lokale soknemenighet.

Saken er blitt ytterligere aktualisert ved at departementet, etter anbefaling fra Kirkerådet, nylig har fremmet et forslag for Stortinget om å endre kirkeloven slik at den gir hjemmel for forsøk med såkalte valgmenigheter som selv finansierer sin virksomhet. Kirkemøtet får i tilfelle myndighet til å godkjenne slike forsøk.

Bispemøtet har behandlet spørsmål knyttet til menighetslignende forsamlinger ved flere anledninger. I 1990 drøftet Bispemøtet som aktuelt tema menighetsbygging og nye fellesskapsformer (sak BM 02/90). Videre ble beslektede problemstillinger berørt i Bispemøtets uttalelse om alternativt kirkelig tilsyn (sak BM 19/01). Siden den gang

har Bispemøtet hatt saken til behandling en rekke ganger (sak BM 13/03, 22/03, 04/04, 16/04, 33/04).

Bispemøtet vil oppmuntre til at spørsmål knyttet til en fremtidig menighetsstruktur i Den norske kirke blir gjenstand for en bred erfaringsbasert drøfting i årene som kommer. Kirken må til enhver tid foreta en kritisk prøving av sine nedarvede ordninger og organisasjonsformer. Det overordnede kriterium må være at ordningene tjener formidlingen av evangeliet. Ordningene skal legge til rette for at kirken som fellesskap kan samles om Ordet og sakramentene, slik at troen på den treenige Gud vekkes og næres og menigheten utrustes til tjeneste i verden.

Som gudstjenestefeirende, misjonerende og tjenende fellesskap møter kirken i vår tid nye utfordringer. Det har skjedd store endringer i bosettingsmønster og kommunikasjoner i vårt land. Tilhørigheten til lokalsamfunnet er mange steder svekket, og mennesker søker kristent fellesskap andre steder enn i sitt nærmiljø. Mange etterspør sammenhenger hvor ulike menighetsaktiviteter for alle aldersgrupper er samlet "under ett tak". Dette stiller nye krav til kirkebygg og fellesskapsformer.

Dette er bakgrunnen for at enkelte biskoper har gitt sin støtte til å prøve ut nye menighetsformer som kan supplere de geografisk avgrensede soknene.

De frivillige kristelige organisasjonene har hatt en uvurderlig betydning for kirke og kristenliv i vårt land. Personlig engasjement og nådegaver har her kunnet utfolde seg til velsignelse for Den norske kirke. Det er viktig at organisasjonenes egenart fortsatt blir respektert.

Dersom vår kirke nå får en forsøksordning med valgmenigheter, vil utprøving av alternative menighetsformer kunne skje både innenfor rammen av de frivillige organisasjonene og i form av forsøksmenigheter som godkjennes av Kirkemøtet. Kirken vil dermed kunne høste et bredt tilfang av erfaringer som kan legges til grunn for arbeidet med den fremtidige menighetsstruktur.

Bispemøtet vil ikke foregripe konklusjonene som skal trekkes på bakgrunn av denne forsøksvirksomheten. Imidlertid finner Bispemøtet det nødvendig å peke på noen grunnleggende vilkår som må oppfylles dersom forsøk med alternative menighetsdannelser skal ha sin plass innenfor rammen av Den norske kirke:

1. *Medlemskap i Den norske kirke er basert på dåp. Vår kirke lærer at vi gjennom dåpen mottar Guds frelse som en gave og innlemmes i Kristus, den korsfestede og oppstandne Herre. Når kirkemedlemskapet slik knyttes til dåpen, er dette mer enn bare et juridisk forhold. Dette forholdet uttrykker hva som er konstituerende for kirken. Kirken har ikke sitt grunnlag i menneskelige kvaliteter eller prestasjoner, men bæres av Guds nåde i Jesus Kristus. Som Kristi legeme i verden skaper og opprettholder ikke kirken seg selv, men lever og fornyes ved Åndens gaver som Gud skjenker kirken.*

Dette synet på dåpen og kirken må få følger for medlemskap i valgmenigheter eller andre former for "alternative" menigheter i Den norske kirke. Det må ikke stilles krav til medlemskap som kommuniserer en annen forståelse av dåpen og kirken enn den som vår kirke bekjenner og lærer.

2. *Hele kirken har som oppdrag fra sin Herre å kunngjøre evangeliet om Kristus i ord og handling. Til å samle og bygge opp kirken og utruste den til sitt oppdrag har Gud innstiftet en særskilt tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene. Den norske kirke kaller, prøver og vigsler prester til dette oppdraget. Prestens tjeneste*

skjer i samvirke med en mangfoldig frivillig tjeneste i menigheten. Også lekfolket tar del i oppgaver knyttet til forkynnelse og sakramentsforvaltning.

Den ordning at en ordinert prest har pastoralt lederansvar, må også gjelde for de menighetsformer som det nå gjøres forsøk med. Etter vår kirkes bekjennelse skal den som forkynner og forvalter sakramentene i menigheten, være rett kalt (CA 14). Også avtaler som er inngått med andre kirker, forplikter Den norske kirke til å fastholde den ordinerte tjeneste som en grunnleggende funksjon i menighetene.

Som ledd i forsøkene med alternative menighetsdannelser bør ulike måter å tilsette prester på prøves ut. Ved å få velge prest selv vil forsøksmenighetene kunne knytte til seg prester som styrker den enkelte menighets profil og egenart.

3. Den norske kirke betror biskopene å føre tilsyn med menighetene. Tjenesteordningen for biskoper forplikter kirkens tilsynsmenn til gjennom forkynnelse og sakramentsforvaltning å ta vare på den apostoliske lære og fremme og bevare enheten i Guds kirke. Til biskopenes tilsyn hører også å oppmuntre og veilede menighetene, de tilsatte og frivillige medarbeidere.

Det episkopale element i vår kirkeorganisasjon er i nyere tid stadfestet av Kirkemøtet som en tjenlig ordning som skal føres videre i Den norske kirke. I vår kirke er biskopens tilsyn en grunnfestet ordning som forplikter biskopene. Det følger av dette at også valgmenigheter og andre menighetsformer som supplerer den ordinære soknestructur i Den norske kirke, vil være omfattet av biskopens tilsyn.

Det biskoppelige tilsyn kan imidlertid utøves på ulike måter. Etter gjeldende tjenesteordning kan prostene utøve tilsyn på biskopens vegne. En slik tilrettelegging av biskopens tilsyn bør kunne inngå i noen av de forsøkene som nå gjøres med supplerende menighetsformer.

Arbeidsgruppen legger til grunn at spørsmålet om tilknytning mellom forsamlings- og Normisjonsmenigheter og Den norske kirke ikke kan løses på bispedømmenivå, men må ivaretas av de sentralkirkelige organer.

4.8 Noen spesielle utfordringer knyttet til person- og områdemenigheter

4.8.1 Prestetjenesten i person- og områdemenigheter

Tjenesteordning for menighetsprester gjelder for prestene i område- og personmenigheter så langt den passer. Det er viktig at denne prestatjenesten også utad framstår som en prestatjeneste i Den norske kirke. Det vil gi presten stor legitimitet og innpass i lokalsamfunnet.

Alle person- og områdemenigheter må ha tilsatt en ordinert prest som står under biskopens tilsyn. Selv om disse prestene utfører menighetsarbeid på vegne av Den norske kirke, er mange av dem lønnet av innsamlede midler eller gjennom økonomiske bidrag fra organisasjoner og ulike kirkelige organer. I dette ligger en skjult finansiering av Den norske kirkes forpliktelser overfor sine medlemmer.

Finansieringen av prestatjenesten gjennom innsamlede midler krever at prestens arbeidsoppgaver er avklart før den nye menigheten etableres. Det må være tydelig definert om presten skal delta i tjenesteuker og hvilket ansvar vedkommende har for kasualia (dåp,

konfirmasjon, vigsel og gravferd). Særlig viktig er det at det er avklart hvilke kasualoppgaver som ligger til prester i områdemenigheter. Det må være en forutsetning at det ikke forventes deltagelse i kasualoppgaver ut over det som er direkte finansiert av bispedømmeråd og kirkelig fellestråd

I person- og områdemenigheter er presten sterkt involvert i de fleste funksjoner i menighetsarbeidet. Dette kan gjøre menighetsarbeidet personavhengig og sårbart. Derfor vil det være viktig å etablere en demokratisk styringsstruktur for menigheten, samtidig som de frivillige og tillitsvalgte i menigheten innehar flest mulig ledelsesfunksjoner.

Det er lite tjenlig at prester som utfører de samme arbeidsoppgavene, skal ha ulike arbeidsgiver. En felles arbeidsgiver vil gi bedre styringsmuligheter, og arbeidsgiveransvaret blir tydeligere og lettere å anvende. Dette vil også medføre at presten får en tydeligere rolle som leder av prestetjenesten, også i person- og områdemenigheter.

Arbeidsgruppen vil derfor tilrå at det arbeides mot en ordning der prester i sokne-, person- og områdemenigheter tilsettes av ett og samme organ. Hvilket organ dette skal være, er avhengig av hvordan prestestillingene finansieres. Dersom prestetjenesten i person- og områdemenigheter i framtiden finansieres av statlige midler, vil det være tjenlig at bispedømmerådet er tilsettings- og arbeidsgiverorgan. Samtidig må det påpekes at ordningen med at fellestrådet tilsetter prester i person- og områdemenigheter har fordeler ved at presten og de øvrige ansatte i menigheten har samme arbeidsgiver og er underlagt den samme ledelsesstruktur.

4.8.2 Andre stillingskategorier i område- og personmenigheter

I område- og personmenigheter blir diakon-, kantor- og kateketfunksjonene ivaretatt på andre måter enn i soknemenighetene. Tjenestene blir i hovedsak ivaretatt av frivillige medarbeidere, og særlig de diakonale tjenestene ivaretas av cellegrupper.

I den grad det anses nødvendig med fagpersoner innen diakoni, undervisning og kirkemusikk, bør dette ivaretas gjennom samarbeid med soknemenighetene.

En del av de nye menigheten bruker pastortittel på sine medarbeidere, både vigslede og ikke-vigslede, uten at dette er avklart med Den norske kirkes organer. Bruk av pastorbegrepet er ikke kjent innen Den norske kirke, og arbeidsgruppen vil derfor fraråde at pastortitler anvendes i person- og områdemenigheter.

4.8.3 Arbeidsformer og målgrupper

Person- og områdemenigheter er har gudstjenester med en form og et innhold som gjerne appellerer til yngre mennesker. Gjennom aktiviteter og forkynnelse settes det et særlig fokus på familien. Derfor er det en utfordring for disse menighetene, som folkekirkemenigheter, å framstå mest mulig inkluderende og relevante for mennesker i alle aldersgrupper og livssituasjoner.

Det sies gjerne at mange av de nye menighetene består av cellegrupper eller at menigheten er gruppene. Gruppene gir åpenbare fordeler, og er viktige for å skape nærhet og tilhørighet i menigheten. Fokuset på grupper kan imidlertid gjøre det vanskelig for mennesker, som ikke er i stand til eller ønsker å være med i et gruppefellesskap, å delta i menigheten. Dette kan ha med personlighet eller livssituasjon å gjøre. I de nye menigheter der menighetens funksjoner

og tjenester ivaretas av gruppene er dette en viktig utfordring. Et for sterkt fokus på grupper kan medføre at mennesker ikke opplever seg som fullverdige deltakere i menigheten.

De som oppsøker en personmenighet, gjør dette ut fra kjennskap og sympati med menighetens form og arbeidsmåter. De ovennevnte innvendinger blir derfor særlig viktige i forhold til områdemenighetene, som enda tydeligere enn personmenighetene, skal framstå som folkekirkemenigheter. En geografisk menighet skal ivareta alle de som bor i et bestemt område, og da er det viktig at menigheten ikke har en profil, ideologi og arbeidsmåte som ekskluderer mennesker. Dette er en særlig utfordring for de områdemenighetene som har en ideologi om at cellegrupper skal ivareta basisfunksjoner i menigheten.

Det kan skape unødig misnøye dersom personmenigheter får adgang til å benytte ordninger og arbeidsmåter som soknemenighetene ikke får benytte. Utvalget anser det som viktig at soknemenighetene får de samme rammevilkår og anledning til å ta i bruk alternative ordninger på lik linje med menigheter med alternative menighetsprofiler. Derfor vil det være viktig med et kontinuerlig arbeid med å arbeide fram alternative ordninger og justere gjeldende regelverk for å åpne for at soknemenigheter skal få samme rammevilkår som personmenigheter med en alternativ profil.

5 STRATEGI OG FRAMGANGSMÅTE FOR ETABLERING AV NYE MENIGHETER I DEN NORSKE KIRKE

5.1 Innledning

Den norske kirke har lang erfaring med etablering av nye soknemenigheter. I Stavanger bispedømme er nye sokn skilt ut fra eksisterende sokn, og de siste årene er for eksempel Vardeneset, Eigerøy, Hana og Undheim skilt ut som sokn. Soknene er skilt ut i samsvar med lokalt definerte planer og strategier. Slike menighetsetableringer har gitt et bredt erfaringsgrunnlag. Disse erfaringene blir lagt til grunn når vi i det følgende beskriver noen strategier og framgangsmåter som kan gjøres gjeldende ved etablering av nye menigheter.

5.2 Veien en går – strategier for ulike menighetstyper

5.2.1 Samarbeid om oppstart av nye menigheter

En stor innsats legges ned i arbeidet med å danne nye menigheter og det må gis anerkjennelse til alle som ønsker å samarbeide om en så viktig sak.

Viktige samarbeidspartnere ved oppstart av nye menigheter er kristne organisasjoner og de omliggende lokale menigheter. Det Norske Misjonsselskap har bidratt med ressurser til oppstart av flere områdemenigheter. Misjonsorganisasjonene er fra sitt arbeid vant til å tenke menighetsplantning og menighetsutvikling. Dette er erfaringer som kommer lokalmenighetene til gode her hjemme. Samarbeid med organisasjoner er nyttig, og ofte nødvendig, for å kunne plante nye menigheter. Organisasjonene har gjerne egne strategier og tenkemåter om hvor nye menigheter skal startes og hvordan disse skal drives. Arbeidsgruppen vil påpeke at det er svært viktig at alle parter i et menighetsplantingsprosjekt har en felles forståelse om hvilke strategier som ligger til grunn for oppstart av nye menigheter. Uten en

slik felles forståelse, vil det kunne oppstå usikkerhet og konflikter. Mennesker skal ikke inviteres til å bli med i nye menigheter som ikke har livets rett.

Når en menighet blir etablert, er det nødvendig at menighetens økonomiske grunnlag er sikret for lang tid framover. Vi har sett at menigheter er etablert uten at det økonomiske fundamentet ikke er tilstrekkelig sikret for lengre enn 2-3 år fram i tid. Det vil være avgjørende for oppstart av nye menighetsprosjekter i samarbeid med organisasjoner at Den norske kirke vil være i stand til å ivareta menigheten i et langt tidsperspektiv. Kirkelig fellesråd har normalt en viktig funksjon når den langsiktige finansieringen av nye menigheter skal sikres og avklares.

Avtalene som inngås mellom samarbeidsorganisasjonen og Den norske kirkes organer må tydelig definere målet for og innholdet i menighetsplantingen. Alle menighetsplantingsprosjekt skal ha en prosjektavtale som regulerer de ulike sider ved prosjektet; økonomi, arbeidsgiveransvar, ansettelse, prosjektledelse, forhold til soknemenighet, tilsyn, betjening, organisering, kirkelige ordninger, medlemskap m.m. I et menighetsplantingsprosjekt bør det også være føringer for hva som må til for at prosjektet skal betraktes som fullført.

5.2.2 Felles grunnforutsetninger for oppstart av nye menigheter

Et menighetsplantingsprosjekt må tilpasses lokale forhold, det som foranlediger det enkelte prosjekt og de instanser som tar initiativet til prosjektet; enkeltpersoner, soknemenigheten, kirkelig fellesråd, biskop, bispedømmeråd og kristne organisasjoner. Beveggrunnen for menighetsetableringene kan være et ønske om alternativ profil i gudstjenesteliv og menighetsarbeid, etablering av menighetsarbeid i utbyggingsområder, ønske om å nå en bestemt målgruppe som ikke enda nås av soknemenigheten m.m.

Siden det ofte er store forskjeller i forholdene nevnt ovenfor, er det vanskelig å sette opp en ensartet framgangsmåte og mal for hva et slikt menighetsplantingsprosjekt skal inneholde og hvordan det skal drives fram. Det er likevel tjenlig å peke på momenter til en strategisk tenkning som kan ligge til grunn for arbeidet med disse spørsmålene.

Utvalget legger til grunn at bispedømmeråd og biskop har et formelt ansvar for å være oppmerksomme på behov for menighetsplanting. Dessuten er det nødvendig for biskop og bispedømmeråd å ha en strategi for å være i forkant av utviklingen slik at initiativ om menighetsplanting kan møtes på en sakssvarende og god måte.

Det er ønskelig at initiativene til menighetsplantinger har en lokal begrunnelse og et lokalt fundament. Før det skjer en menighetsplanting, må behovet for menigheten nøye vurderes. Det må også vurderes hvordan en ny menighet hemmer eller stimulerer soknemenighetene. Det vil være avgjørende at alle de berørte lokale kirkelige instanser ønsker den nye menigheten.

Menighetsplanting kan være kirkesplittende på mindre steder. Derfor er det avgjørende at alle de berørte lokale kirkelige instanser ønsker den nye menigheten. Det er i denne forbindelse svært viktig at formålet med den nye menigheten tydelig er definert på forhånd. Det må være beskrevet hvilket oppdrag menigheten har i Den norske kirke, for eksempel at den skal være en bymenighet eller at den skal være folkekirkemenighet i et bestemt område.

5.2.3 Områdemenheter

I utbyggingsområder vil behovet for en lokal menighet melde seg etter en tid. Hvor fort dette behovet melder seg er avhengig av bl.a. avstand til soknekirken, hvor stort utbyggingsområdet er, antall mennesker som bor i området og hvor mange som er engasjert i etableringen av menighet i lokalmiljøet. Menighetsplantingsprosjekt i slike områder vil ofte ha som siktemål at det geografiske området skal skilles ut som eget sokn så snart det befolkningsmessige grunnlaget er tilstede og det foreligger økonomisk grunnlag for bygging av kirke.

Utgangspunktet ved oppstart av områdemenheter må være å få flest mulig menigheter til å bli sokn. Dette bør være en målsetting allerede ved oppstart av menighetsplantingen. Denne målsettingen bør vise seg i den formelle organiseringen av områdemenheter ved at områdemenheter får organisering som er mest mulig lik måten områdemenheter senere vil måtte organiseres som soknemenighet.

I situasjoner der organisasjoner er involvert i oppstart av områdemenheter, må det inngås en prosjektavtale. Parter i en slik prosjektavtale er for eksempel den samarbeidende organisasjonen, menighetsrådet for soknemenigheten og kirkelig fellesråd. Disse organene må følge opp avtalen ved å gjøre nødvendige vedtak i forkant av avtaleinngåelsen. I tillegg skal prost, biskop og bispedømmeråd ha gitt anledning til å uttale seg om avtalen. En prosjektavtale er et nødvendig styringsverktøy som også vil bidra til å forhindre misforståelser og samarbeidsproblemer. Vi vil også påpeke at det er viktig å gjøre nødvendige avtaler om hvordan menigheten skal finansieres når prosjektperioden er over.

5.2.4 Soknemenigheter

5.2.4.1 Vilkår knyttet til befolkningsgrunnlag og geografi

Den formelle statusen som områdemenheter, vil være nødvendig i en interimperiode før en menighet får status som sokn i Den norske kirke. I det følgende vil vi skissere noen av de prosesser som må gjennomføres før en områdemenheter kan skilles ut som en soknemenighet.

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og nye sokn skilles ut fra eksisterende sokn. Dette gjøres ved at et visst antall av grunnkretsene i det opprinnelige soknet gjøres om til et eget sokn. Kirkemedlemmene som bor i disse grunnkretsene får tilhørighet til det nye soknet.

Det stilles noen vilkår for at det skal kunne skilles ut et sokn. Det befolkningsmessige grunnlaget må være til stede. Det må som et utgangspunkt være mer enn 1000 innbyggere i området. Geografiske og kommunikasjonsmessige forhold må også peke i retning av at området kan bli et sokn. Her vil det være viktig å knytte vurderingen opp mot de eksisterende kommunale og regionale inndelinger, samt de kommunikasjonsmessige forhold.

5.2.4.2 Kravet om et godkjent kirkebygg

Det blir i kirkeloven stilt strenge, og ikke minst økonomisk belastende, vilkår for at en menighet skal kunne skilles ut som en soknemenighet. Dette gjelder særlig i forhold til vilkåret i kirkelovens § 17 annet ledd om at det må være en kirke i hvert sokn. Dette får som konsekvens at mange menigheter, som i utgangspunktet har de nødvendige forutsetninger for å bli en soknemenighet, neppe vil kunne bli et sokn fordi vilkåret om eget kirkebygg er uoppnåelig.

En annen konsekvens er at menigheter, som har de nødvendige forutsetninger for å kunne skilles ut som et eget sokn, må vente svært lenge på å få bli en soknemenighet på grunn av at det ikke finnes midler til kirkebygg. Denne venteperioden er på mange måter krevende. Menigheten anses ikke som en fullverdig menighet innen Den norske kirke. Det kirkelige regelverk, som utelukkende omhandler soknemenigheter, kommer ikke til anvendelse. Menigheten har derfor stor frihet til å finne egen struktur. Det medfører stort mangfold og variasjon mellom de nye menighetene, samtidig som forskjelligheten blir en formell og praktisk utfordring. Denne friheten medfører utfordringer den dagen den nye menigheten skal innpasses i soknestrutturen i forbindelse med utskillelse av et nytt sokn. I den "frie" perioden kan det ha utviklet seg en profil, kultur og organisasjon som vanskelig kan tilpasses soknestrutturen.

Kommunene er etter kirkelovens § 15 forpliktet til å utrede midler til nye kirkebygg. I utbyggingsområder med stadig økende folketall er det oftest mulig å legitimere behovet for kirkebygg overfor en kommune. Vi ser imidlertid at nye menigheter også kan bli etablert i mer etablerte boområder der kirkebyggdekningen i utgangspunktet sanses som tilstrekkelig og/eller at det befolkningsmessige grunnlaget for kirkebygg er for lite. Slike steder er sokneutskillelse uaktuelt, både på grunn av kravet om kirkebygg og for liten befolkning.

Begrunnelsen for at det skal være kirkebygg i alle sokn, er at menigheten trenger et sted og samles. Det at sokneutskillelse forutsetter et kirkebygg, vil ofte være en brekkstang for å få kommunen til bidra økonomisk til å få reist et kirkebygg. Man antar at dersom et sokn opprettes uten tilfredsstillende kirkebygg, ville det medføre at kommunen i større grad kan trenere avgjørelsen om å ta økonomisk ansvar for kirkebygg i soknet.

Selv om utgangspunktet er at det skal være godkjent kirkebygg i det området som skilles ut som et sokn, trenger ikke kirkebygget være ferdig før soknedeling, men det må foreligge en stor grad av sikkerhet for at det vil bli bygd et kirkebygg i området i løpet av en gitt tidsperiode. Det må foretas en vurdering av om det foreligger tilstrekkelig bindende kommunale vedtak om finansiering av kirkebygget. Dessuten må kirkelig fellesråd, som byggherre, ha gjort vedtak om oppføring av kirkebygg. Det avgjørende for vurderingen er at det foreligger en tilstrekkelig sikkerhet for at det blir bygd kirke i soknet innen rimelig tid. Det kan her antydes en tidsramme på 5 år. Dette av hensyn til at menigheten ikke skal måtte vente altfor lenge på et eget kirkebygg.

I utgangspunktet må det være en godkjent kirke i det området som skilles ut som et nytt sokn. Det er kirke departementet som godkjenner nye kirkebygg. Departementets forvaltningspraksis tilsier at følgende må følgende forutsetninger være til stede for at departementet godkjenner et bygg som «kirke» i henhold til kirkeloven § 17 første ledd:

- Bygget skal ha en beliggenhet og et utseende som gjør at det framtrer som "kirke", samt et innhold som gjør det egnet for gudstjenester og kirkelige handlinger.
- Kirkerommet skal ha sitteplass til en tidel av Den norske kirkes medlemmer i soknet. Det kreves likevel minst 200 og ikke mer enn 500 sitteplasser. Når særlige grunner tilsier det kan departementet gjøre unntak fra denne regelen.
- Bygget skal normalt være soknets eiendom.
- Bygget skal forvaltes av fellesrådet, med mindre annet bestemmes av departementet.
- Bygget skal ikke være pantsatt eller påheftet bruksretter.
- Biskopen skal ha til hensikt å forordne gudstjenester i bygget.

- Kommunen skal være gjort kjent med, og normalt ha akseptert, sitt økonomiske ansvar for framtidig drift og vedlikehold.
- Menighetsrådet, menighetsmøtet, fellestrådet, soknepresten, prosten og biskopen skal være gitt anledning til å uttale seg, og normalt gitt sin tilslutning til at bygget godkjennes som kirke.
- Kirkekonsulenten bør ha anbefalt bygget godkjent som kirke.

Ved oppføring av nye kirkebygg kreves det i tillegg følgende:

- Det skal foreligge tomtebeskrivelse, tegninger, kostnadsoverslag og finansieringsplan som departementet kan godkjenne.
- Kirkelig fellestråd, eventuelt kommunen etter avtale om tjenesteyting, står som byggherre.
- Kommunen skal være innforstått med sitt økonomiske ansvar for oppføring av bygget.

Det er bispedømmerådet som gjør vedtak om utskillelse av nye sokn. Før bispedømmerådet gjør vedtak, må følgende organer uttale seg i saken:

- Kommunen
- Menighetsmøtet
- Menighetsrådet
- Kirkelig fellestråd
- Sokneprest og prost
- Menighetsfellesskapets organer (menighetsutvalg/”menighetsmøte”)

Samtidig med saken om soknedeling, behandles spørsmålet om navn på det nye soknet. Navnesaken behandles av de samme organer og helst samtidig med saken om utskillelse av nytt sokn. Statens navnekonsulenter gir tilråding om navn på soknet.

5.2.4.3 Menighetsrådsvalg og representant til kirkelig fellestråd

I hvert sokn skal det være et menighetsråd. Menighetsrådet består av 4, 6, 8 eller 10 medlemmer som velges for 4 år og soknepresten eller annen prest utpekt av biskopen. To menighetsrådsmedlemmer blir medlemmer av kirkelig fellestråd. Det er viktig at en nominasjonskomité nedsettes i god tid før menighetsrådsvalget.

For å unngå å måtte skrive ut menighetsrådsvalg midt i en valgperiode, kan det være hensiktsmessig at et sokn skilles ut fra det tidspunkt en ny menighetsrådsperiode begynner. Uansett må nye sokn, av praktisk årsaker, bare skilles ut med virkning fra et årsskifte.

5.2.4.4 Noen konsekvenser av at det opprettes et sokn

Fra det tidspunkt soknet er opprettet, gjelder kirke-loven og det kirkelige regelverk fullt ut for menigheten. Det betyr at de avtaler og utvalgsfunksjoner, som områdemenigheten hadde i perioden fram til det ble et sokn, opphører. Menigheten fastsetter fortsatt sin egen strategi for menighetsarbeidet, men det oppstår et lovfestet ansvar for at kasualia gjennomføres i rammen av soknet (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd). I tillegg vil biskopen forordne gudstjenester i menigheten.

Kasualia og forordnede gudstjenester skal i utgangspunktet gjennomføres av statlig finansiert prestetjeneste. Dette ansvaret påligger de prestene som er tilsatt i prestegjeldet eller de

prestene som er tilsatt i prostiet og som har fått det nye soknet som sitt særlige ansvarsområde.

Formaliseringen av menigheten, gjennom opprettelse av et sokn, medfører et ansvar for kirkelig fellesråd til å bevilge midler til drift av menigheten. Dessuten oppstår en kommunal forpliktelse til å utrede midler til kirkelig fellesråd til dekning av drift og stillinger i soknet. Kommunens og fellesrådets økonomiske forpliktelser framgår av kirkeloven §§ 14 og 15.

5.2.4.5 Planlegging av prosess fram mot utskillelse av nytt sokn

Dersom en etablering av en ny menighet har som formål at det skal skilles ut et nytt sokn, er det visse prosesser som bør igangsettes så tidlig som mulig. Aller først må det utarbeides en felles plan og strategi mellom områdemenigheten, menighetsrådet og kirkelig fellesråd. Det må her avtales hvordan det skal arbeides i forhold til kommunen for å sikre det økonomiske grunnlaget for drift og kirkebygg i det nye soknet. Dersom tomt til kirkebygg ikke tatt inn i de kommunale reguleringsplaner, må det raskest mulig arbeides for at det sikres et område til kirkebygg og eventuelt også kirkegård.

En kirkebyggingsprosess tar mange år, og det er viktig at man kommer tidsnok i gang med planleggingsprosessen. Det er kirkelig fellesråd som har det formelle ansvar for planlegging, bygging og finansiering. Fellesrådet bør imidlertid oppnevne en byggekomité/arbeidsgruppe som tar del i gjennomføringen av prosessen fram mot oppføring av kirkebygg.

Søknad til bispedømmerådet om utskillelse av nye sokn bør sendes senest ett år før vedtak om utskillelse av nytt sokn ønskes iverksatt. Samtidig bør forberedelsene av menighetsrådsvalg begynne.

5.2.5 Personmenigheter

Menighetene i Den norske kirke har i stor grad hatt samme profil i gudstjenesteliv og menighetsarbeidet for øvrig. Utviklingen har imidlertid gått i retning av å ta i bruk flere alternative ordninger, men også å prøve ut alternative ordninger, gudstjenesteledd, arbeidsformer m.m. Det synes som at Den norske kirke stadig sterkere preges av tradisjoner og impulser fra andre kirkesamfunn, større deltakelse av lekfolk i gudstjenester som varierer i form og innhold. Det er også økt bevissthet for å legge til rette for ulike fromhetstradisjoner.

Disse forholdene gjør at det på steder med en viss størrelse vil være aktuelt med personmenigheter som ivaretar en alternativ profil i forhold til soknemenigheten. Dette er spesielt aktuelt i tettbygde strøk der befolkningsgrunnlaget og ressurstilgangen er så stor at opprettelsen av en personmenighet ikke vil virke kirkesplittende. I tettbygde strøk vil det ofte være aktuelt med en personmenighet med medlemmer fra flere sokn. På mindre steder vil det være mer hensiktsmessig å integrere alternative menighetsprofiler i det bestående arbeidet i soknemenigheten.

Når en gruppe har ønske om å danne en menighet med en vid målgruppe, og i tillegg ønsker en mer formell tilknytning til Den norske kirke, er det grunnlag for en formell etablering av en personmenighet. En etablering kan bare skje dersom de berørte menighetsråd, biskop og bispedømmeråd kan anbefale personmenigheten. Når det gjelder den formelle godkjenningsprosessen, avventer vi behandlingen av Ot.prop 30 (2004-2005). Det kan synes som om det blir Kirkemøtet som godkjenner forsøksprosjekt knyttet til personmenigheter. Forhåpentligvis delegerer Kirkemøtet denne godkjenningsmyndigheten til Kirkerådet.

I hvert enkelt tilfelle må det gjøres avtale om hvilke rettigheter og plikter personmenigheten har i forhold til økonomi, ansettelse, arbeidsgiverforhold, ordninger, tilsyn av prost og biskop m.m. Det er imidlertid utvalgets holdning at personmenighetene skal stå under de samme tilsynsordninger som en soknemenighet, slik det er beskrevet i kirkeloven og tjenesteordninger. Prostene bør ha samme funksjon overfor personmenigheten som de har overfor en soknemenighet.

6 INNSPILL TIL DET KIRKELIGE REFORMARBEIDET

6.1.1 Områdemenheter

Arbeidsgruppen ser at områdemenheter er nødvendige for at soknestrucuren skal utvikles og være livskraftig i framtiden. Det må etableres en ordning og et regelverk for områdemenheter innen Den norske kirke. Dette gjelder både for områdemenheter som venter på å bli soknemenigheter og for de områdemenheter som sannsynligvis ikke kan bli soknemenigheter.

Vi ser derfor et behov for at det etableres en enklere formell struktur enn et sokn, slik at områdemenheter kan få en plass i Den norske kirkes ordninger. Den nå opphevede ordningen med menighetsråd for kapelldistrikt viser et system som, med visse modifikasjoner, kunne være tjenlig for områdemenheter som ikke kan bli et eget sokn.

Det bør etableres en ordning der det kan velges medlemmer til menighetsutvalgene i forbindelse med det ordinære menighetsrådsvalget. Valg og oppnevning av menighetsutvalg for områdemenheter bør ha en fleksibel ordning med mulighet for kortere valgperiode (2 år), og da slik at valg ikke nødvendigvis må skje samtidig med valg av menighetsråd.

Kravet i kirkeloven § 18 om at det skal være et godkjent kirkebygg i hvert sokn hindrer soknedeling. Dette kravet bør modifiseres, og da helst ved at andre bygg enn et tradisjonelt kirkebygg kan gi grunnlag for soknedeling.

6.1.2 Personmenigheter

Det er ønskelig at det kirkelige regelverk åpner for ikke-geografiske menigheter som har samme formelle strukturer som soknemenighetene. Det er en forutsetning at slike personmenigheter er ønsket av de lokale kirkelige organer og at menigheten får et særskilt oppdrag på vegne av Den norske kirke. Det å være bymenighet kan være eksempel på et slikt særskilt oppdrag.

Medlemmer av Den norske kirke bør kunne overføre sitt kirkelige medlemsskap fra bostedssoknet til personmenigheten. De kirkemedlemmene som tilhører personmenigheten må ha rett til å bli betjent av en offentlig prestatjeneste i personmenigheten.

Vi ser det som tjenlig at biskop og bispedømmeråd får en sentral rolle i forbindelse med godkjenning av opprettelse av personmenigheter. Det bør i denne forbindelse utarbeides en godkjenningsordning som gjelder når slike menigheter skal etableres. I forbindelse med en slik godkjenning, må godkjenningsinstansen se til at de økonomiske og ordningsmessige forutsetninger er til stede.

Personmenighetene trenger normalt en tilknytning til kirkelig fellesråd. Dette gjelder både i forhold til formell struktur og økonomiske forpliktelser.

6.1.3 Valgmenigheter og kategorialmenigheter

Vi trenger ordninger slik at Den norske kirke kan ivareta studentmenigheter og internasjonale menigheter. Lovhjemmelen i § 2 for kategorialmenigheter virker begrensende ved at det ikke er vedtatt eget regelverk for kategorialmenigheter.

Arbeidsgruppen ser det ikke som hensiktsmessig at det opprettes valgmenigheter som har sin formelle tilknytning til andre organisasjoner enn Den norske kirke.

Valgmenigheter som framstår som foreningsvirksomhet anser vi som vanskelig og lite hensiktsmessig å knytte til Den norske kirkes formelle struktur. Dette fordi det er ikke er tjenlig med en menighet som har et formelt fundament både i Den norske kirke og i en organisasjon. Dersom slike menigheter ønsker tilknytning til Den norske kirke, bør dette eventuelt skje gjennom avtaler med biskopen om tilsyn med menighetene.

7 KONKLUSJONER

Den norske kirke skal være en folkekirke basert på soknestrukturen og som er representert på alle steder i landet. Den må ha en prestatetjeneste som kan betjene Den norske kirkes medlemmer med kasualia (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd).

Den norske kirke skal være en bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke. De nye menighetene som vokser fram i Stavanger bispedømme, er og skal være med på å sette Den norske kirke enda bedre i stand til å nå dette målet.

Misjonsmotivasjonen bak opprettelsen av nye menigheter er sterk, og ønsket om å nå mennesker i vår tid er en sentral drivkraft bak menighetsplantingene i Stavanger bispedømme. Kirkelig geografi, kristen tradisjon og fromhet vil være forskjellig i ulike deler av landet vårt. Samfunnet endrer seg, og Den norske kirke trenger menigheter som møter mennesker på en relevant måte. Kultur, arbeids- og uttrykksformer er her viktige. Derfor er det ønskelig å åpne opp for et større mangfold menighetene imellom.

Gjennom etablering av nye menigheter kan Den norske kirke nå enda flere mennesker med evangeliet. Det er utvalgets klare intensjon at menighetsplantning er nødvendig for at Guds rike skal nå lengre ut i vårt land.

Det er viktig for Den norske kirke å ha en organisering som gjør at flest mulig mennesker ønsker å delta i menighetslivet og la seg betjene av kirken. Det er en nær sammenheng mellom menighetens innhold og menighetens organisering og struktur. Det vil derfor være behov for strukturer som supplerer soknestrukturen. De formelle strukturene må gi plass til menighetens egenart. Gjennom gode strukturer vil de nye menighetene ha mulighet til, på Den norske kirkes vegne, å nå flere mennesker med evangeliet.

Menighetene i Den norske kirke, unntatt Døvekirken, er knyttet til geografiske sokn. I Stavanger bispedømme har vi en rekke menigheter som ønsker å høre til Den norske kirke, men som av ulike årsaker ikke kan bli soknemenigheter. De fleste nye menigheter bør imidlertid ha som siktemål å bli et geografisk sokn i Den norske kirke. De menighetene som

ikke er sokn, må ha en klar forankring i soknet gjennom en omfattende delegasjon fra menighetsrådet.

Arbeidsgruppen foreslår at de menighetene som ønsker en formell tilknytning til Den norske kirke kategoriseres i "områdemenigheter og "personmenigheter". I nybyggerstrøk og større områder uten eget menighetsarbeid og kirkebygg, er det naturlig å opprette områdemenigheter. På større steder kan det være hensiktsmessig å opprette en personmenighet som medlemmer av Den norske kirke selv kan bestemme om de vil høre til.

Område- og personmenigheter gir verdifulle bidrag til Den norske kirke som folkekirke. Disse menighetene styrker mangfoldet i kirken og er en ny måte å være menighet på. Samtidig er de en drivkraft i utviklingen av variasjon i arbeidsformer og gudstjenesteliv. Foruten å utføre menighetsarbeid for en stor gruppe av mennesker, er de nye menighetene til inspirasjon for soknemenighetene og viktige bidragsyttere gjennom utprøving av nye arbeidsmåter og gudstjenesteformer.

De nye menighetene trenger en ensartet, forutsigbar og demokratisk styringsstruktur. Vi ser at områdemenigheter er nødvendige, både som et mellomstadium for en menighet som er på vei til å bli en soknemenighet, men også som en permanent ordning for de menigheter som ikke kan bli soknemenigheter.

Demografiske endringer representerer en stor utfordring for Den norske kirke. Kirken trenger derfor å omprioritere, og å flytte ressurser og menighetsarbeid til nye områder. I denne sammenheng er områdemenighetene et tjenlig redskap og virkemiddel.

Arbeidsgruppen ser at områdemenighetene utfører samme type menighetsarbeid og prestedtjeneste som soknemenighetene. Dette må gjenspeile seg i ressurstildelingene til områdemenighetene. Dette gjelder i forhold til statlig dekning av kostnader til prestedtjeneste, og de økonomiske forpliktelser kirkelig fellesting har i forhold til stillinger og menighetsarbeid.

Personmenigheter kan anses som en underkategori av valgmenigheter. Disse har sin berettigelse når de ivaretar et særskilt oppdrag på vegne av Den norske kirke. Et slikt særskilt oppdrag kan være knyttet til behovet for variasjon i arbeidsmåter, kulturuttrykk og missiologisk tilnærming.

Det er viktig at de nye menighetene innehar elementer i gudstjenesteliv og menighetsarbeid som gir gjenkjennelse i forhold til de øvrige menigheter i Den norske kirke.

Det er en målsetting at de nye menighetene og soknemenighetene i størst mulig grad har like betingelser og ordninger. Dette gjelder særlig i forhold til tilgang på økonomiske ressurser og prestedtjeneste, samt frihet til å utvikle og forsøke nye liturgiske ordninger.

De kirkelige organer må ha en særlig oppmerksomhet rettet mot utviklingen av nye menigheter. Biskop og bispedømmeråd har et særlig ansvar for å tenke strategisk i forhold til menighetsutvikling i bispedømmet. Det må gis retningslinjer for hvilke grunnelementer som må være til stede for at en menighet skal være en del av Den norske kirke. Dette gjelder både kirkerettslig og teologisk. Arbeidsgruppen er av den oppfatning at denne utredningen gir viktige bidrag til slike grunnelementer.